

”Ihmisenä pitäis kunnioittaa”
Maahanmuuttajatyttöjen ajatuksia
ihmisoikeuksista

Telimaa, Henna

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Ihmisenä pitäis kunnioittaa”
Maahanmuuttajatyttöjen ajatuksia ihmisoikeuksista

Henna Telimaa
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2011

Henna Telimaa

”Ihmisenä pitäis kunnioittaa” - Maahanmuuttajatyttöjen ajatuksia ihmisoikeuksista

Vuosi 2011

Sivumäärä 54

Opinnäytetyöni aiheena oli tutkia 17 - 20-vuotiaiden maahanmuuttajatyttöjen ajatuksia ja kokemuksia ihmisoikeuksista.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda näkyväksi tyttöjen ajatuksia ja kokemuksia ihmisoikeuksiin liittyen. Tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä maahanmuuttajien kanssa tehtävää työtä. Opinnäytetyö liittyi Oikeus elämään -hankkeeseen, jonka pääkoordinoijana oli Vantaan seurakuntien maahanmuuttajatyö. Hankkeen tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajatyttöjen tietoisuutta omista oikeuksistaan sekä kehittää heidän valmiuksiaan hakea apua, mikäli heidän oikeutensa ovat uhattuina.

Tutkimuskysymykset ovat, mitä maahanmuuttajatyttöt ajattelevat ihmisoikeuksista yleisellä tasolla sekä miten he kokevat niiden näkyvän omassa elämässään. Ihmisoikeuksien toteutumisen kokemuksesta omassa elämässä tarkastellaan haastateltavien perheen ja sosiaalisten verkostojen piirissä. Kokemukset ihmisoikeuksista yhteiskunnallisissa instituutioissa, kuten koulussa, on rajattu tämän opinnäytetyön ulkopuolelle.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastatteluiden avulla toukokuussa 2011. Tutkimukseen osallistui neljä maahanmuuttajatyttöä, jotka olivat kotoisin eri puolilta maailmaa. Näin tutkimuksessa oli edustettuina useita eri kulttuuripiirejä. Tällä hetkellä kaikki tytöt asuivat pääkaupunkiseudulla ja olivat suorittamassa suomalaista peruskoulun oppimäärää.

Puhuttaessa ihmisoikeuksista yleisellä tasolla haastateltavat tytöt olivat yksimielisiä siitä, että ihmisoikeudet ovat tärkeitä ja niiden taustalla vaikuttava ihmisarvo kuuluu jokaiselle ihmiselle. Sen sijaan kokemukset ihmisoikeuksien näkymisestä vaihtelivat ääripäästä toiseen: osa haastateltavista oli sitä mieltä, että heidän oikeutensa toteutuvat moitteetta, kun taas eräs sanoi, etteivät hänen oikeutensa toteudu lainkaan.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa esitellään aiheeseen olennaisesti kytkeytyvät käsitteet ja ilmiöt, joita ovat maahanmuuttajuus, ihmisoikeudet ja kulttuuri. Teoreettisen osuuden jälkeen kuvaillaan tutkimusprosessin vaiheet sekä esitellään aineisto ja niistä tehdyt tulokset. Lopuksi arvioin johtopäätösten sovellettavuutta käytäntöön ja pohdin omaa ammatillista kasvuni opinnäytetyöprosessin ajalta.

Asiasanat: maahanmuuttajuus, ihmisoikeudet, kulttuuri, nuoret

Henna Telimaa

“As a Human Should Be Respected” - Immigrant Girls’ Thoughts about Human Rights

Year	2011	Pages	54
------	------	-------	----

This thesis is about researching the thoughts and experiences that immigrant girls have related to human rights.

The purpose of this study was to highlight girls' thoughts and experiences according to human rights. The results can be used when developing the work methods that are being used with the immigrants. The thesis was part of the project “Right to Life” that was coordinated by Evangelical Lutheran Congregations of Vantaa. The project aimed to increase immigrant girls' knowledge of their rights and to develop their capabilities to seek for help in case their rights are being threatened.

There were two questions that I wanted to get answers in the research process. The first of them was what the immigrant girls think about human rights in general and the second one was how the rights can be seen in girls' life according to their experiences. The experiences of human rights were researched only within their family and social networks. The experiences in the society, for example at school, were not included in this thesis.

The material for this study was collected by theme interviews in May 2011. Four girls participated in the study and they were between 15 and 20 years old. At the moment of the research, all the girls lived in Southern Finland and they were completing their final year in the comprehensive school. Their original home countries were around the world, which means that there were several cultures represented in the research.

When talking about human rights on the general level all the girls thought that human rights are important and human dignity should belong to everybody in the world. However, the experiences of human rights in girls' own life varied quite a lot. Some girls thought that they have absolutely no problems related to human rights, whereas one of the girls thought that she does not have any rights in her life.

The most important terms related to the theme of this study are explained in the theoretical part of the thesis. Those terms are immigration, human rights and culture, for instance. After the theoretical part the phases of the research process, the material of the interviews and the conclusions based on the material are described. At the end I consider how the conclusions could be used in the actual work in the field of social services and think about my own learning process during the research.

Keywords: immigration, human rights, culture, youth

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Maahanmuutto.....	8
2.1	Sosiaalialan työ maahanmuuttajien parissa	9
2.2	Maahanmuuttoprosessi	11
2.3	Nuori maahanmuuttajana.....	12
3	Ihmisoikeudet.....	13
3.1	Tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien toteutuminen	14
3.2	Ihmisoikeuksien parissa tehtävä työ sosiaalialalla	16
3.3	Opinnäytetyön kannalta keskeisten ihmisoikeuksien sisältö.....	17
4	Kulttuuri tyttöjen elämässä	18
4.1	Kulttuurin käsitteestä	18
4.2	Kulttuuri perheessä	19
4.3	Tyttöjen kotikulttuurien pääpiirteitä.....	20
4.3.1	Länsimainen kulttuuri	21
4.3.2	Kiinalainen kulttuuri	22
4.3.3	Islamilainen kulttuuri.....	23
5	Oikeus elämään -hanke	24
6	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet.....	24
7	Aineiston keruu ja jäsenitys	25
7.1	Teemahaastattelu.....	26
7.2	Aineiston analyysi	27
8	Tulokset.....	28
8.1	Kuvaus tyttöjen elämäntilanteesta	28
8.2	Perheen rakenne ja kulttuuri	29
8.3	Tulevaisuuden suunnitelmat	30
8.4	Vanhempien odotukset	32
8.5	Ajatuksia ihmisoikeuksista.....	33
8.6	Ajatuksia tasa-arvosta.....	36
9	Johtopäätökset	37
9.1	Ihmisoikeuksien toteutuminen haastateltavien elämässä.....	37
9.2	Ihmisoikeudet yleisellä tasolla.....	39
10	Tulosten luotettavuus	40
11	Pohdinta	41
	Lähteet	44
	Liitteet.....	48
	Liite 1 Haastattelurunko	48

Liite 2 Kirje vanhemmille.....	49
Liite 3 Teemoittelusta muodostuneet luokat	50

1 Johdanto

19. lokakuuta 2011 vietettiin ensimmäistä kertaa Suomessa Ihmisarvon päivää, jonka taustalla on Global Dignity -niminen järjestö. Järjestön toimintaa ohjaa ajatus siitä, että vaikka maailma on jakautunut osiin politiikan, uskontojen, rodun ja kulttuurien välillä, yhteistä kaikille ihmisille on toive tulla kunnioitetuksi ihmisenä. (About Global Dignity.) Useat järjestöt ympäri maailman ajavat ihmisarvon ja sen perustalle rakennettujen ihmisoikeuksien toteutumista sekä tekevät niihin liittyvää tutkimusta. Tutkimusten perusteella ihmisoikeuksien toteutumisessa on edistytty, mutta vakavia ihmisoikeusloukkauksia tapahtuu edelleen (kts. esim. Amnesty International Report 2011). Ihmisoikeuksien ympärille rakentuva opinnäytetyöni onkin aiheena sekä ajankohtainen että tärkeä.

Opinnäytetyössäni tutkin, millaisia ajatuksia ja kokemuksia 17–20-vuotiailla maahanmuuttajatyöillä on ihmisoikeuksista. Ajatus jokaisen ihmisen oikeudesta tulla kunnioitetuksi nousi vahvasti esiin työstäessäni opinnäytetyötäni. Haastattelin neljää maahanmuuttajatyttöä heidän ajatuksistaan ihmisoikeuksista, ja vaikka tytöt olivat kotoisin eri puolilta maapalloa, heidän puheestaan erottui selkeästi eräs punainen lanka: jokaista ihmistä on kunnioitettava ihmisenä. Haastateltavia yhdisti näkemys ihmisoikeuksien ja tasa-arvon merkityksestä, mutta kokemukset niiden toteutumisesta omassa elämässä vaihtelivat melko paljon.

Opinnäytetyöni on sidoksissa Oikeus elämään -hankkeeseen, josta kuulin tehdessäni kehittämistyön harjoitteluani Korso–Koivukylä-alueen maahanmuuttajakoordinaattorilla. Maahanmuuttajakoordinaattori kuului hankkeen ohjausryhmään, joten pääsin osallistumaan ohjausryhmän kokoukseen. Kokouksessa kävi ilmi, että hankkeeseen oli mahdollista ottaa opiskelija tekemään arviointia hankkeen tavoitteiden onnistumisesta tai opinnäytetyötä muusta ihmisoikeusteemaan liittyvästä aiheesta. Kiinnostuin hankkeesta, joten otin yhteyttä hanketyöntekijä Mariela Salmiseen, joka antoi minulle hyvin vapaat kädet muotoilla opinnäytetyöni sisällön ja tavoitteet. Osallistuttuani muutaman kerran Salmisen ohjaamille tunneille, aiheeni alkoi tarkentua ihmisoikeuksien kokemiseen.

Oikeus elämään -hankkeen tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajatyttöjen tietoisuutta omista oikeuksistaan ja opastaa heitä esimerkiksi hakemaan apua perheen sisäisiin ongelmiin. Hankkeen keskiössä oli erityisesti kunniaan liittyvien ihmisoikeusloukkausten tunnistaminen. Kunnia-ajattelu on osa joidenkin maahanmuuttajaperheiden kulttuuria, ja kulttuuri onkin se lähtökohta, josta käsin tarkastelin tutkimukseen osallistuneiden tyttöjen kokemuksia ihmisoikeuksista. Tyttöjen kokemuksia tutkiessani en siis ollut kiinnostunut, missä määrin he kokevat esimerkiksi yhteiskunnan mahdollistavan heidän ihmisoikeuksiensa toteutumisen, vaan tavoitteena oli kartoittaa niitä kokemuksia, jotka kertovat tyttöjen ihmisoikeuksien toteutumisesta perheessä vallitsevan kulttuurin piirissä.

Opinnäytetyöstä saadut tiedot auttavat kehittämään maahanmuuttajatyöille suunnattua toimintaa jatkossa. Niiden avulla voidaan ymmärtää paremmin sitä ympäristöä, jossa tyttö elää, ja näin myös ihmisoikeusloukkauksista kärsiviä tyttöjä voidaan entistä helpommin tunnistaa ja auttaa. Haastatteluista saadun aineiston pohjalta nousi esiin myös uusia mielenkiintoisia tutkimuskohteita, joita käsittelen tarkemmin opinnäytetyöni pohdinta-luvussa.

Opinnäytetyössäni esittelen ensin tutkimukseen liittyviä käsitteitä ja aiempaa tutkimusta. Raportin teoreettisessa osuudessa kuvailen maahanmuuttoa prosessina ja tarkastelen, millaisia erityispiirteitä liittyy nuoruudessa tapahtuvaan maahanmuuttoon. Käyn läpi myös ihmisoikeuksien taustoja ja tuon esiin naisten ja lasten ihmisoikeuksien toteutumiseen tällä hetkellä liittyviä hankaluuksia. Lisäksi kuvailen lyhyesti opinnäytetyöni kannalta oleellisimpien ihmisoikeuksien pääsisällöt.

Teoriaosuuden lopuksi kuvailen vielä kulttuurin käsitettä ja sen näkymistä erityisesti perheen sisällä. Jotta haastateltavina olleiden tyttöjen elämäntilannetta olisi helpompi ymmärtää, esittelen myös lyhyesti heidän kulttuuritaustansa. Tässä on kuitenkin huomattava, että en yrittänyt opinnäytetyössäni löytää yhteyttä kulttuurin ja tyttöjen ihmisoikeuksiin liittyvien kokemusten ja ajatusten välillä. Perustelen kulttuurien esittelyn ainoastaan sillä, että se helpottaa tyttöjen taustojen ja niiden moninaisuuden hahmottamista.

Opinnäytetyöhöni läheisesti liittyvien käsitteiden määrittelyn ja niihin nivoutuvien ilmiöiden kuvaamisen jälkeen selostan tutkimuskysymykseni ja tavoitteet, joihin opinnäytetyölläni pyrin. Kuvailen aineiston tuottamisen prosessia sekä haastattelujen analysointia, sekä perustelen niihin liittyvät valinnat, minkä jälkeen esittelen itse aineiston. Opinnäytetyön viimeisinä lukuina ovat johtopäätökset, luotettavuuden arviointi ja pohdinta, joissa tulkitseen aineistoa ja arvioin sen hyödyllisyyttä käytännön työlle sosiaalialalla.

2 Maahanmuutto

Arkikielessä maahanmuuttajaksi mielletään tavallisesti henkilö, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta, ja joka asuu Suomessa joko väliaikaisesti tai pysyvästi (Järvinen 2004: 47). Vuoden vaihteessa 2010–2011 Suomen virallinen asukasluku oli 5 375 276, josta 3,1 % oli ulkomaiden kansalaisia. Lisäksi Suomessa asui vuoden 2010 lopussa 97 338 Suomen kansalaisuuden saanutta, ulkomailla syntyntyttä maahanmuuttajaa. (Suomen virallinen tilasto.) Maahanmuuttajat ovat keskittyneet erityisesti Helsingin seudulle, jossa asuu lähes puolet kaikista Suomen maahanmuuttajista. (Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2010:1). Opinnäytetyötäni varten haastattelemani tytöt asuivat kaikki haastatteluhetkellä Vantaalla, eikä yhdelläkään ollut aikomuksena muuttaa muualle Suomeen lähivuosina.

Asukaslukuun suhteutettuna Suomessa on muihin Euroopan maihin verrattuna erittäin vähän maahanmuuttajia, ja Suomen maahanmuuttohistoria on verrattain lyhyt. Pakolaisia Suomeen tuli ensimmäisen kerran 1970-luvulla, ja he olivat kotoisin lähinnä Chilestä ja Vietnamista. Koko 1970-luvun aikana Suomen kansalaisuus myönnettiin kuitenkin vain muutamalle sadalle henkilölle vuosittain. Vasta 1980-luvulla muidenkin kuin pakolaisina Suomeen tulevien maahanmuuttajien määrä alkoi hitaasti kasvaa. Suurimman yksittäisen maahanmuuttajien ryhmän muodostivat aluksi Ruotsin kansalaiset, joista lähes kaikki olivat paluumuuttajia. (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004: 17-18.)

1990-luvulla maahanmuuttajien määrä kasvoi nelinkertaiseksi, kun Suomeen saapui sekä runsaasti turvapaikanhakijoita että entisen Neuvostoliiton alueelta etniseltä taustaltaan suomalaisia paluumuuttajia. Viime aikoina maahanmuuttajia on tullut Suomeen myös avoimuksen ja muiden perhesyiden, kuten perheen yhdistämisen kautta. Lisäksi Suomeen saapuu maahanmuuttajia oman tai perheenjäsenen työn perusteella. Vaikka työn takia muuttaminen onkin ollut tähän mennessä suhteellisen vähäistä, sen suunta on jatkuvasti kasvava. (Liebkind ym. 2004: 17-18.)

Maahanmuuttajat ovat vielä nykypäivän Suomessa keskimäärin nuorempia kuin muu väestö, mikä johtuu osaltaan siitä, että nuoret aikuiset ovat tavallisesti valmiimpia muuttamaan maasta toiseen kuin ikääntyvät. Koska maahanmuutto on verrattain uusi ilmiö Suomessa, maahanmuuttajat eivät ole vielä ehtineet vanheta. Esimerkiksi Helsingissä erityisesti nuorten, 25–39-vuotiaiden työkäisten osuus kaikista maahanmuuttajista on suuri, sillä heitä on noin 35,8 %, kun taas koko väestöstä vastaavan ikäpolven osuus on vain 25,0 %. (Helsingin ulkomaa-
laisväestö vuonna 2010: 21.)

2.1 Sosiaalialan työ maahanmuuttajien parissa

Maahanmuuttajien kotouttaminen nousi poliittiseksi tavoitteeksi hieman ensimmäisten merkittävien maahanmuuttoaaltojen jälkeen 1980-luvulla. 1990-luvulla taloudellisen laman vuoksi maahanmuuttajien työllistyminen hankaloitui huomattavasti, ja useat jo töissä käyneet maahanmuuttajat menettivät työpaikkansa. Tällöin kotouttamisprosessin keskeisimmäksi teemaksi nousi työllistyminen, ja työllistyminen on yhä tänä päivänä yksi kotouttamisen tärkeimmistä tavoitteista. (Liebkind ym. 2004, 30.)

Maahanmuuttajien parissa tehtävää työtä ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä, jossa määritellään muun muassa kunnan tehtävät maahanmuuttajien tukemiseksi (laki kotoutumisen edistämisestä). Kunnissa tehtävä maahanmuuttajatyö käsittää ohjaus- ja neuvontapalveluja ja kotoutumisen tukemista. Maahanmuuttajien parissa toimivat sosiaalialan työntekijät antavat tietoa asiakkailleen alueen palveluista ja ohjaavat niihin tarvittaessa. Vantaalla maahanmuut-

tajien kotoutumisen edistämisestä vastaa maahanmuuttajien yhteispalvelutoimisto, joka kuuluu sosiaalitoimeen. (Lampelto 2010, 11.)

Laki kotoutumisen edistämisestä astui voimaan 1.9.2011, ja sen tarkoituksena on vahvistaa maahanmuuttajien edellytyksiä osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Laissa määritellään muun muassa, millaisin toimenpitein maahanmuuttajia tuetaan kotoutumaan Suomeen, ja mikä on kunkin viranomaistahon tehtävä kotoutumisen edistämisessä. Kotoutumisella tarkoitetaan sekä maahanmuuttajan itsensä että suomalaisen yhteiskunnan kehittymistä siten, että maahanmuuttaja saa tarvitsemansa tiedot ja taidot kyetäkseen itsenäiseen toimintaan Suomessa. Samalla häntä tuetaan ylläpitämään omaa kieltään ja kulttuuriaan. (Laki kotoutumisen edistämisestä.)

Maahanmuuttajalla on oikeus kotouttamistoimenpiteisiin, mikäli hän on joko työtön tai työmarkkinatuen tai toimeentulotuen piirissä. Kotoutumissuunnitelman laatimisesta vastaavat maahanmuuttaja itse yhdessä kunnan ja työ- ja elinkeinotoimiston kanssa, ja sen toteuttamisaikana maahanmuuttajan toimeentulo turvataan kotoutumistuella. Suunnitelma sisältää toimenpiteet ja palvelut, joiden avulla maahanmuuttajan on tarkoitus saavuttaa riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä perusvalmiudet toimia suomalaisessa yhteiskunnassa sekä työelämässä. (Laki kotoutumisen edistämisestä.)

Ohjaus- ja neuvontapalvelujen lisäksi maahanmuuttajille tarjotaan useilla paikkakunnilla esimerkiksi ohjattua vapaa-ajan toimintaa. Vantaalla maahanmuuttajat pääsevät toiveidensa mukaan ompelemaan, laittamaan ruokaa, liikkumaan tai yksinkertaisesti vain keskustelemaan ja vaihtamaan ajatuksia suomen kielellä erilaisissa ryhmissä (Toimintaa Korso–Koivukylässä). Ryhmissä maahanmuuttajat saavat vertaistukea, ja voivat jakaa kokemuksiaan uuteen yhteiskuntaan sopeutumisesta. Yhteydenpito muihin maahanmuuttajiin myös mahdollistaa oman kulttuurin säilyttämisen.

Haastattelemiini työtöt olivat parhaillaan suorittamassa peruskoulun oppimäärää erityisesti maahanmuuttajille suunnatussa koulutuksessa. Peruskoulun päättötodistuksen saaminen on maahanmuuttajille tärkeää, koska sen avulla on usein helpompaa hakea jatko-opintoihin kuin ulkomaisella todistuksella ja koulutuksen aikana myös kielitaito karttuu monipuolisesti. Näin ollen peruskoulun suorittaminen edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja esimerkiksi yhteiskuntaopin tunneilta saa runsaasti hyödyllistä tietoa siitä, miten suomalainen yhteiskunta toimii.

2.2 Maahanmuuttoprosessi

Maahanmuutto on aina suuri muutos elämässä, ja siihen liittyy jokaisen maahanmuuttajan kohdalla omanlaisensa psyykinen maahanmuuttoprosessi. Prosessin aikana maahanmuuttaja käy läpi niitä asioita, joita maahanmuutto on saanut aikaan ja joihin maahanmuutto vaikuttaa. (Maahanmuutto.) Muutoksen käsittely etenee yksilöllisesti, ja siihen vaikuttaa lukuisia syitä, kuten muun muassa lapsuuden kokemukset, ikä, kotimaa ja sen kulttuuri, koulutus, ongelmanratkaisutaidot sekä maahanmuuton syy. Vaikka prosessia hahmotellaan kolmen peräkkäisen vaiheen avulla, sopeutuminen ei käy välttämättä yhtä yksioikoisesti. On mahdollista, että jo ohitettuihin vaiheisiin palataan, ja prosessi voi kulkea eri tahtia elämän eri osaluilla. (Haavikko & Bremer 2009: 15, 18.)

Maahanmuuttoprosessi alkaa saapumisvaiheesta, jolloin maahanmuuttajan ulkoiset olosuhteet muuttuvat. Hän jättää taakseen kotimaansa sosiaaliset verkostot, kulttuurin, kielen ja muut aiemmin itsestään selvät asiat. Tässä vaiheessa erilaiset pelon, avuttomuuden ja hämmennyksen tunteet ovat tavallisia, sillä vieraaseen kulttuuriin muutettaessa ihmisen oma toimintakyky heikkenee ja taidot selviytyä itsenäisesti yhteiskunnassa vähenevät. (Haavikko & Bremer 2009: 17.)

Saapumisvaihetta seuraa tavallisesti kohtaamisvaihe, jolloin maahanmuuttaja alkaa tutkia ympäristöään. Tämä vaihe kestää usein vuosia, ja sen aikana havainnoidaan uusia elinolosuhteita, ja kielen oppimisen myötä on mahdollista ymmärtää uutta yhteiskuntaa entistä paremmin. Uuden kotimaan syvemmästä ymmärtämisestä huolimatta vielä kohtaamisvaiheessa vaikeat tunteet, kuten yksinäisyys, toiseuden tunne ja kaipaus vanhaan kotimaahan saattavat näkyä ihmisen elämässä. (Haavikko & Bremer 2009: 17.)

Kohtaamisvaiheessa vertailu vanhan ja uuden kotimaan välillä on hyvin yleistä, ja se on myös tärkeää, sillä maahanmuuttaja luo samalla uutta identiteettiään uuden ja vanhan kulttuurin välillä. Ihminen valitsee, mitä hän haluaa säilyttää vanhasta kulttuuristaan ja toisaalta mitä hän haluaa omaksua uudesta. Valintoja tehdessään maahanmuuttaja joutuu tasapainoilemaan uuden yhteiskunnan sekä oman etnisen ryhmänsä odotusten välimaastossa. Valtaväestö saattaa vaatia käyttäytymistä omien kulttuuristen arvojensa mukaisesti, kun taas etnisessä ryhmässä saatetaan moittia oman kulttuuriperinnön hylkäämisestä, mikäli maahanmuuttaja omaksuu liikaa uuden yhteiskunnan kulttuurista. (Haavikko & Bremer 2009: 17-18.)

Maahanmuuttoprosessin viimeinen vaihe on taakse katsominen. Tällöin maahanmuuttaja on kotoutunut uuteen kotimaahansa, ja hänen elämässään uuden ja vanhan kotimaan kulttuurit ovat sopusoinnussa keskenään. Ihminen pystyy elämään täysipainoista elämää itsenäisesti yhteiskunnassa, joka eroaa hänen kotimaastaan, mutta joka on vuosien saatossa tullut riittävän

tutuksi. Vanha kotimaa ja sen kaipuu eivät enää hallitse jokapäiväistä elämää, mutta vanhaa kulttuuria arvostetaan ja vaalitaan. (Haavikko & Bremer 2009: 18.)

Tutkimukseen osallistuneet tytöt olivat asuneet Suomessa jo useita vuosia, joten heidän kotoutumisprosessinsa oli edennyt jo saapumisvaiheesta kohtaamisvaiheeseen, ja jopa piirteitä taakse katsomisen vaiheesta oli havaittavissa joidenkin kohdalla. Kohtaamisvaiheeseen kuuluva identiteetin etsiminen on osa myös nuoruutta elämänvaiheena. Näin ollen nuoren maahanmuuttajan on ehkä helpompaa ottaa vaikutteita ja koota minäkuvaansa uudessa yhteiskunnassa kuin aikuisena muuttaneen. Tyttöillä oli Suomessa jo ystävyysuhteita sekä toisten maahanmuuttajien että useimmilla myös kantasuomalaisten ikätovereidensa kanssa. Lisäksi kaikki olivat suomalaisen koulutusjärjestelmän piirissä ja siellä oppineet ymmärtämään, puhumaan ja kirjoittamaan suomea sujuvasti.

2.3 Nuori maahanmuuttajana

On tutkittu, että nuoret sopeutuvat uuteen yhteiskuntaan tavallisesti nopeammin kuin aikuisväestö (Alitolppa-Niitamo 2003: 22), sillä he pystyvät esimerkiksi koulun kautta luomaan jo varhain sosiaalisia verkostoja uuteen kotimaahansa. Näin ollen myös heidän kielitaitonsa vahvistuu nopeammin kuin vanhempien maahanmuuttajien. (Haasjoki & Ollikainen 2010: 33.) Vanhemmat saattavat joskus kokea nuorten omaksuvan uuden yhteiskunnan elämäntavan jopa liian nopeasti, jolloin vanhempien ja nuorten välille syntyy sukupolvia erottava kuilu, joka aiheuttaa ristiriitoja perheenjäsenten kesken. Vanhemmat usein odottavat lapsiltaan oman kulttuurin säilyttämistä, mikä voi olla ristiriidassa yhteiskunnan taholta tuleviin sopeutumispaineisiin. (Alitolppa-Niitamo 2003: 22-23.)

Nuoria voidaan edellyttää ohjaamaan ja opastamaan vanhempiaan uudessa yhteiskunnassa, jolloin nuorille annetaan kannettavaksi aikuisen vastuita. Toisaalta vanhemmat pitävät heitä edelleen lapsinaan ja odottavat heiltä aikuisen kunnioittamista. Tällöin nuorten paikka perheissä muuttuu helposti ristiriitaiseksi, sillä yhtäältä he ovat asemaltaan lapsia, mutta toisaalta heidän odotettiin kantavan samaan aikaan myös aikuisen roolia. (Alitolppa-Niitamo 2003: 23.) Myös vanhempien rooli hämärtyy, mikäli nuori joutuu kantamaan vastuuta perheen toiminnasta uudessa yhteiskunnassa. Esimerkiksi vanhempien mahdollisuudet tarjota tukea ja rajoja pienenevät. (Haasjoki & Ollikainen 2010: 33.)

Vaikka nuoret sopeutuisivat vanhempiaan nopeammin, maahanmuutto voi olla heillekin hyvin stressaava vaihe elämässä. Nuoruudessa rakennetaan omaa identiteettiä lapsuuden ja aikuisuuden välillä, ja maahanmuuttajanuoret joutuvat samanaikaisesti luovimaan uuden ja vanhan kulttuurin välissä. Nuoruudessa elämässä tulee eteen paljon uusia asioita, ja on pohdittava muun muassa, millaisia asioita nuori haluaa elämältään esimerkiksi työelämän puitteissa.

Monet saattavat aloittaa seurustelun, mikä hämmentää nuoren elämää entisestään. Kun näihin nuoruuteen kuuluviin pohdintoihin lisätään tasapainoilu valtakulttuurin ja oman perheen kulttuurin välissä, nuoren elämässä on haasteita kerrakseen. (Haasjoki & Ollikainen 2010: 32-33.)

Kompromissiratkaisun löytäminen uuteen kulttuuriin sopeutumisen ja oman kulttuurin kunnioittamisen välillä on havaittu parhaaksi vaihtoehdoksi nuoren kannalta. Perheellä on keskeinen rooli nuoren sopeutumisessa uuteen yhteiskuntaan. Tutkimuksissa on havaittu, että maahanmuuttajanuoret voivat tavallisesti hyvin sellaisissa perheissä, joissa vallitsevat perhekeskeiset arvot, mutta joissa arvostetaan lisäksi nuoren oikeutta päättää itse omista asioistaan. (Haasjoki & Ollikainen 2010: 32-33.)

Lukuisista haasteista huolimatta kahden kulttuurin välissä elämisessä on myös valoisia puolia. Maahanmuuttajanuori voi esimerkiksi kokemustensa myötä kyetä tarkastelemaan asioita useista eri näkökulmista, ja hän saattaa tulla luontevammin toimeen erilaisten ihmisten kanssa kuin yhden kulttuurin piirissä kasvanut nuori. Näin ollen elämä kahden kulttuurin välimaastossa voi olla myös voimavara, jolloin kummastakin kulttuurista on mahdollista ammentaa ymmärrystä eri asioille. (Haasjoki & Ollikainen 2010: 33.)

3 Ihmisoikeudet

Opinnäytetyössäni tutkin haastattemieni tyttöjen ajatuksia ja kokemuksia ihmisoikeuksista. Ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia, jokaiselle ihmiselle kuuluvia oikeuksia. Niiden tarkoitus on edistää ihmisten välistä tasa-arvoa ja ihmisyyden kunnioittamista. Ihmisoikeuksia ei voida poistaa keneltäkään edes henkilön omasta toiveesta. (Mäkelä & Puhakainen-Mattila 2008: 6.) Ihmisoikeuksien taustalla perusperiaatteena näkyy ihmisarvo. Jokaisella ihmisellä on ihmisarvonsa perusteella oikeus itsemääräämisoikeutensa turvaamiseen samalla, kun hän itse pidättäytyy loukkaamasta toisten ihmisten autonomiaa. (Nieminen 2006: 19.)

Ihmisoikeudet määritellään valtioiden välisissä ihmisoikeussopimuksissa. Allekirjoittamalla sopimukset valtiot sitoutuvat takaamaan sopimuksessa määritellyt oikeudet kaikille alueellaan oleskeleville ihmisille. Nykyisin voimassa oleva ihmisoikeuksien normisto sai alkunsa toisen maailmansodan jälkeen. Sodan kauhut olivat vielä tuoreina ihmisten mielissä, mikä sai aikaan tarpeen luoda kansainvälisesti sitovia sopimuksia rauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. (Mäkelä & Puhakainen-Mattila 2008: 6.) Ihmisoikeuksien historian kulmakivenä pidetään Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta (Universal Declaration of Human Rights), ja sen sisältämät säännöt ovat osa kansainvälistä oikeutta. Julistus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 10.12.1948. (Mitä ihmisoikeudet ovat?.)

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta on kritisoitu useasta eri syystä. Sen laatimiseen on osallistunut lähinnä eurooppalaisia valtioita, joten on nostettu esiin kysymys, kuinka julistus voi koskea koko maailmaa. Julistus on muotoiltu länsimaisten arvojen pohjalta, joten se on kauttaaltaan yksilökeskeinen eikä ota yhtä lailla huomioon yhteisöjen merkitystä ei-länsimaissa kulttuureissa. Joissain yhteiskunnissa julistuksen katsotaan jopa horjuttavan perhettä ja sukupuolten välisiä suhteita koskevia perinteitä. Kuitenkin YK:n ihmisoikeusnäkökulma on muuttunut julistuksen jälkeen siten, että oikeudet ottavat huomioon esimerkiksi alkuperäiskansojen ja muiden vähemmistöjen yhteisölliset oikeudet (Korhonen & Lipsanen 2008: 9-10).

Ihmisoikeusjulistuksen on sanottu myös lisäävän ihmisten ja kulttuurien välisiä konflikteja, sillä sitä saatetaan käyttää esimerkiksi politiikan välineenä (Bahmanpour 2004: 112). 1970- ja 1980-lukujen aikana yli 30 valtion poliittinen järjestelmä muuttui länsimaiselle kulttuurille tyypilliseksi demokratiaksi. Nämä poliittiset muutokset sekä Neuvostoliiton romahtaminen 1990-luvun alussa saivat länsimaissa aikaan ajatuksen, että länsimaiset ihmisoikeudet ja demokratian muodot valloittaisivat koko maailman. Ihmisoikeuksien edistäminen näkyi Euroopan maiden ulkopolitiikassa, ja niitä käytettiin ehtoina kehitysmaille myönnettäville lainoille ja lahjoituksille. Länsimaiset yritykset levittää ihmisoikeuksia eivät kuitenkaan onnistuneet kovin hyvin, sillä lähes kaikki kulttuurit vastustivat länsimaiden painostusta. (Huntington 2003: 244-245.)

Yhtäkään valtiota ei voida pakottaa vahvistamaan YK:n ihmisoikeuksien julistusta, mutta sen ulkopuolelle jättäytyvät joutuvat joka tapauksessa huomioimaan julistuksen ja siihen liittyvät sopimukset, sillä ihmisoikeuksien toteutumista ajavat järjestöt (esim. Amnesty International) raportoivat ihmisoikeuksien tilasta kaikkialla maailmassa. Mikäli ihmisoikeuksia rikotaan, valtio voi joutua erilaisille mustille listoille, mikä puolestaan saattaa vaikuttaa sen poliittiseen ja taloudelliseen asemaan maailmassa. Hyvänä esimerkkinä ihmisoikeuksien käyttämisestä politiikan välineenä toimii Euroopan unioni, joka vaatii ihmisoikeussopimusten noudattamista ja ihmisoikeuksien toteutumista kaikissa valtioissa, joiden kanssa se neuvottelee tai tekee yhteistyötä. (Palva 2004: 114-115).

3.1 Tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien toteutuminen

Opinnäytetyössäni näkyy sukupuolieritys, sillä Oikeus elämään -hankekin keskittyy lisäämään nimenomaan tyttöjen tietoisuutta omista oikeuksistaan. Haastatteluihini osallistui ainoastaan tyttöjä, joten tässä luvussa avaan hieman tyttöjen ja naisten oikeuksien historiaa ja nykytilaa ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Naisten oikeuksia on tarkennettu kaikkinaisen naisiin kohdistuvan syrjinnän kieltävässä sopimuksessa, joka hyväksyttiin YK:ssa vuonna 1979 (Mäkelä & Puhakainen-Mattila 2008: 8). Naisten oikeuksien sopimuksessa lähtökohtana on naisten ja miesten välinen tasa-arvo. Sopimuksen mukaan naisten yhteiskunnallisia osallistumismahdollisuuksia on laajennettava, eikä naisuus saa olla esteenä myöskään koulutuksen, terveystalvelujen, ravinnon tai työn saannille. Sopimuksessa kiinnitetään huomiota myös naisten ja miesten väliseen kaavamaiseen roolijakoon ja perinteisiin, jotka nojaavat toisen sukupuolen alemmuuteen tai ylemmyyteen. (YK:n kaikkinaisen naisiin kohdistuvan syrjinnän kieltävä sopimus.)

Monissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa hyväksytään edelleen naisten eriarvoinen kohtelu, ja sekä naisiin että tyttöihin kohdennetaan syrjintää ja väkivaltaa juuri heidän sukupuolensa takia. Joidenkin valtioiden lainsäädäntö on naisten oikeuksien osalta ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeusasiakirjojen kanssa, ja kansainvälisiin sopimuksiin tehdyt varaumat heikentävät niiden sitovuutta. Varauksia on tehty esimerkiksi kulttuuriin ja uskontoon vedoten, ja ne kohdistuvat usein nimenomaan naisten ja tyttöjen kannalta olennaisimpiin sopimuskohtiin. (Mäkelä & Puhakainen-Mattila 2008: 8.)

Vielä vuonna 1979 YK:n naissopimukseen ei kuitenkaan ollut kirjattu viittausta esimerkiksi naisten oikeuteen elää ilman väkivallan pelkoa kodin ja yksityisyyden piirissä. Maailmanlaajuisesti koti on naisille todennäköisin paikka joutua väkivallan kohteeksi, ja väkivaltaan puuttumista on vaikeuttanut se, että useissa sopimuksissa suojellaan perhe- ja yksityiselämää siten, että viranomaisille on asetettu rajoituksia puuttua perhe-elämän piiriin tapahtumiin. Vasta vuonna 1993 YK:n yleiskokous hyväksyi julistuksen naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi, ja nykyään kansainvälinen ihmisoikeusnormisto on kehittynyt niin, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pidetään yksiselitteisesti ihmisoikeusloukkauksena (Pentikäinen 2002: 18-20).

Suomessa naisten asemaa turvataan lailla naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, joka säädettiin vuonna 1986 ja päivitettiin edellisen kerran vuonna 2009 (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 7 ja 11 §:n muuttamisesta). Lisäksi vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän, häirinnän sekä käskyn syrjiä jotakuta. Laissa muun muassa viranomaisille asetetaan velvollisuus edistää tasa-arvoa. (Yhdenvertaisuuslaki.)

Maahanmuuttajien näkemykset sukupuolirooleista ovat usein erilaisia kuin yleisesti länsimaissa kulttuurissa. Esimerkiksi naisen tai lapsen fyysinen kurittaminen voi maahanmuuttajien omassa kulttuurissa olla sallittua ja jopa suotavaa esimerkiksi opettamisen välineenä. Suomen lainsäädäntö on kuitenkin tässä kohdassa yksiselitteinen: väkivaltaa ei voida perustella kulttuuriin vedoten, ja yksityiselämän ja perheen piirissäkin väkivalta on aina rikos. (Pentikäinen 2002: 23.)

Opinnäytetyötäni varten haastateltuja alle 18-vuotiaita tyttöjä koskee myös sopimus lasten oikeuksista vuodelta 1989. Lapsen oikeuksien sopimuksessa kiinnitetään huomiota muun muassa lasten oikeuteen ilmaista mielipiteensä, säilyttää yksityisyytensä ja elämään ilman väkivaltaa tai sen uhkaa. (YK:n yleissopimus lasten oikeuksista.) Tyttölapset ovat alttiita hyväksikäytölle ja epäoikeudenmukaisuuksille, ja esimerkiksi tyttövauvojen abortointi tai surmaaminen synnytyksen jälkeen on yhä osassa maailmaa suhteellisen tavallista. Myös koulutukseen ja terveydenhuollon piiriin pääseminen on tytöille usein hankalampaa kuin pojille. (Mäkelä & Puhakainen-Mattila 2008: 13.) Lisäksi tyttöjen uhkana ovat pakkoavioliitot jo nuorella iällä (Salmenkangas 2006: 4).

3.2 Ihmisoikeuksien parissa tehtävä työ sosiaalialalla

Sosiaalialan työn kansainvälisen määritelmän mukaan sosiaalialan työn perustana ovat ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet. Sosiaalialan ammattilaisen tulee ymmärtää ja kunnioittaa ihmisoikeuksia, ja niitä on puolustettava tilanteessa kuin tilanteessa. (Arki, arvot, elämä, etiikka 2005: 7.) Suomen perustuslaissakin todetaan, että valtiosäännöllä taataan ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön oikeudet ja vapaudet sekä yhteiskunnallinen tasa-arvo. Perustuslakiin on kirjattu myös, että perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen on julkisen vallan eli viranomaisten vastuulla. (Suomen perustuslaki.)

Sosiaalialan työssä ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen näkyy neljän peruseriaatteen noudattamisena. Nämä periaatteet ovat asiakkaan itsemääräämisoikeus, osallistumis-oikeus, oikeus tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti sekä oikeus yksityisyyteen. Näin ollen sosiaalialan työntekijän on omista arvoistaan ja mielipiteistään riippumatta edistettävä asiakkaan oikeutta tehdä omat valintansa. Asiakasta on autettava omien vahvuksiensa tunnistamisessa ja kehittämisessä. (Arki, arvot, elämä, etiikka 2005: 8.)

Ihmisoikeuksiin liittyvää työtä on tehty Suomessa julkisen sektorin lisäksi järjestöissä. Esimerkiksi ihmisoikeusliitto ja Mannerheimin lastensuojeluliitto kiinnittävät työssään huomiota ihmisoikeuksien toteutumiseen ja kummallakin on ollut hankkeita, joissa on kiinnitetty huomiota erityisesti maahanmuuttajien ihmisoikeuksiin. Molemmat ovat kouluttaneet viranomaisia ja muita ihmisoikeusasioiden kanssa työskenteleviä tahoja tunnistamaan ihmisoikeusloukkauksia ja puuttumaan niihin. Esimerkiksi helmikuussa 2010 alkaneessa ihmisoikeusliiton Kitke!-hankkeessa on pyritty ehkäisemään haitallisista perinteistä johtuvia ihmisoikeusloukkauksia. (Kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisy, Kitke! ehkäisee kunniaväkivaltaa.)

Amnesty International toimii ihmisoikeuksien puolustajana, tuo toiminnassaan esiin nykypäivän ihmisoikeusloukkauksia ja pyrkii vaikuttamaan niihin. Painopistealueina ovat esimerkiksi naisten sekä maahanmuuttajien ihmisoikeudet, syrjinnänvastainen toiminta sekä vapauden

vaatiminen mielipidevangeille. Tällä hetkellä Amnesty Internationalilla on meneillään muun muassa Joku raja! -kampanja, jolla halutaan puuttua naisiin kohdistuvan väkivallan eri muotoihin. (Joku raja!)

Suomessa toimii myös YK:n tasa-arvojärjestö UN Women, jonka tavoitteena on turvata naisten ja miesten välinen tasa-arvo ympäri maailman. Se pyrkii muun muassa edistämään naisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa, takaamaan naisille elämän ilman pelkoa väkivallasta sekä tukemaan tyttöjen koulunkäyntiä. (Mitä UN Women tekee?)

3.3 Opinnäytetyön kannalta keskeisten ihmisoikeuksien sisältö

Opinnäytetyössäni olen keskittynyt tutkimukseen osallistuvien tyttöjen kannalta olennaisimpiin ja näkyvimmin läsnä oleviin ihmisoikeuksiin, jotka liittyvät yhdenvertaisuuteen, opetukseen, työhön, sekä oikeuteen solmia avioliitto ja perustaa perhe. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa oikeuksia tarkastellaan erityisesti valtion kannalta siten, että kunkin ihmisoikeussopimukseen sitoutuneen valtion on taattava oikeuksien toteutuminen kansalaisilleen. Opinnäytetyössäni käsittelen kuitenkin ihmisoikeuksia erityisesti perheen ja kulttuurin näkökulmasta, eli tutkin, mitä tytöt ajattelevat ihmisoikeuksista ja miten he kokevat perheensä ja kulttuurinsa näkyvän ihmisoikeuksiensa toteutumisessa.

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa artikloissa 2 ja 7 kielletään kaikenlainen syrjintä. Oikeutta elämään ilman syrjintää pidetään yhtenä tärkeimmistä ihmisoikeuksista, ja sen tavoitteena on, että kaikilla olisi yhdenvertaiset edellytykset hyvään elämään. (Syrjinnän kiellon taustaa.) Syrjinnän kieltoon liittyy siis läheisesti ajatus tasa-arvosta. Opinnäytetyössäni olennaista on sukupuoleen perustuva syrjintä, sillä muun muassa islamilaisessa kulttuurissa tytöillä ja pojilla on usein erilainen rooli perheessä (Hallenberg 1998: 56).

Ihmisoikeuksiin kuuluu myös oikeus yksityis- ja perhe-elämän suojaan. Tämä taataan YK:n ihmisoikeussopimuksessa artiklassa 12. (YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus). Lapsilla on yhtä suuri oikeus yksityisyyteen kuin aikuisilla. Vanhemmat eivät siis saa ilman lapsen suostumusta esimerkiksi tutkia tämän henkilökohtaisia tavaroita, kuten puhelinta tai päiväkirjaa. (Yksityis- ja perhe-elämän suoja). Vanhemmilla on toki velvollisuus huolehtia lastensa hyvinvoinnista, mutta senkään perusteella vanhemmat eivät saa vakoilla tai liiaksi kontrolloida lastensa elämää. Opinnäytetyössäni en itse määrittele, missä menee raja huolenpidon ja kontrolloinnin välillä, vaan tärkeää on tyttöjen oma kokemus yksityisyydestään ja siihen liittyvästä vapaudestaan.

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 16. artiklan mukaan täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on yhtäläinen oikeus solmia ja purkaa avioliitto ja perustaa perhe. Avioliiton sol-

miminen edellyttää tulevien aviopuolisoiden vapaata ja täyttä suostumusta. (YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.) Ihmisoikeuksien julistuksen jälkeenkin YK on laatinut tarkentavia yleissopimuksia ja suosituksia avioitumiseen liittyen (ks. esim. suostumusta avioliittoon, vähimmäisavioikää ja avioliittojen kirjaamista koskeva yleissopimus 50/1964). Järjestetyt avioliitot ovat tavallisia islamilaisessa kulttuurissa (Hallenberg 1998: 33) ja länsimaissakin kulttuureissa vanhemmat saattavat ottaa kantaa lastensa kumppanin valintaan, joten tyttöjen kokemus tämän ihmisoikeuden toteutumisesta oli tärkeää opinnäytetyön kannalta.

Ihmisoikeusjulistuksen 23. artikla painottaa jokaisen oikeutta työhön ja 26. artikla oikeutta koulutukseen (YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus). Opinnäytetyössä haastateltavien tyttöjen kannalta olennaista oli, antavatko tyttöjen vanhemmat ja muu suku tytön itse valita, kouluttautuuuko hän johonkin ammattiin ja pyrkii työelämään vai rajoittaako perheen kulttuuri tytön valintamahdollisuuksia.

4 Kulttuuri tyttöjen elämässä

Tässä luvussa kuvailen lyhyesti, mitä kulttuurin käsitteellä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä sekä hahmottelen hieman niitä kulttuurisia lähtökohtia, joista tutkimushaastatteluihin osallistuneet tytöt ovat kotoisin. Kulttuurilla on jokaiselle ihmiselle omanlaisensa merkitys, ja sitä tulkitaan kunkin omasta näkökulmasta. Siksi on sangen epätodennäköistä, että tyttöjen perhepiirissä kotimaan kulttuuria toteutettaisiin tismalleen tässä luvussa kuvaamallani tavalla. Pyrin kuitenkin tuomaan esiin kulttuureista sellaisia piirteitä, jotka saattavat auttaa ymmärtämään sitä elinympäristöä, jossa tytöt tällä hetkellä elävät. Kulttuureista on muistettava myös se, että haastateltavat ovat asuneet Suomessa jo useita vuosia, joten perheiden kulttuureihin on hyvin todennäköisesti jo sulautunut aineksia suomalaisesta kulttuurista.

4.1 Kulttuurin käsitteestä

Kulttuuria pidetään yleisesti monitulkintaisena käsitteenä, ja sen määritelmä vaihtelee suuresti käyttöyhteydestä riippuen (Rauhala 2005: 12). Kulttuurilla voi joissain yhteyksissä viitata suppeasti esimerkiksi korkeakulttuuriin, jolloin kulttuurina pidetään taiteellisia tuotoksia. Antropologisessa kulttuurikäsitteessä kulttuuri ymmärretään sekä arkisiksi käytännöiksi että koko maailmankatsomusta ohjaileviksi arvokysymyksiksi. Arjessa kulttuuri näkyy esimerkiksi ruokailussa, pukeutumisessa ja musiikissa, kun taas näkymättömämpiä kulttuurin tuotteita ovat muun muassa naisen ja miehen asema perheessä, arvot ja normit. (Huttunen, Löytty & Rastas 2005: 26.) Tässä opinnäytetyössä puhun kulttuurista nimenomaan sen laajassa merkityksessä ilmiönä, joka näkyy ihmisten arkipäiväisessä elämässä sekä heidän arvoissaan ja maailmankatsomuksessaan.

Korhonen ja Lipsanen (2008: 5-6) määrittelevät kulttuurin merkitysrakennelmaksi, jonka kulttuurin edustajat jakavat keskenään ja joka siirtyy sukupolvelta seuraavalle. Yhteiset tavat ymmärtää ja käsitellä asioita näkyvät kulttuurin symboleissa, arvoissa, normeissa, uskomuksissa ja ihmisten välisissä suhteissa. Nämä seikat vaikuttavat siihen, miten ihmiset toimivat elämänsä eri vaiheissa, sekä käsityksiin, miksi juuri näin on toimittava. Kulttuuri ei ole muuttumaton ilmiö, vaan ihmiset muokkaavat sitä omalla toiminnallaan jatkuvasti.

4.2 Kulttuuri perheessä

Ympäröivä kulttuuri näkyy ihmisen kehityksessä ja sosialisatiossa. Lähin kehitysympäristö on tavallisesti perhe, ja sen ympärillä on useimmiten ihmissuhteiden verkosto sekä yhteiskunnallinen ympäristö. Perhe toimii lähtökohtana, josta ihminen ikänsä ja kulttuurinsa mukaan osallistuu esimerkiksi ikätovereiden verkostoihin sekä erilaisiin yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten kouluun. Perheen sekä muiden ihmissuhteiden ja yhteiskunnan vuorovaikutus muodostavat ympäristön, jossa ihminen kehittyy yhteisöjensä jäseneksi. (Alitolppa-Niitamo 2010: 47-48.)

Kasvattaessaan lapsiaan vanhemmat nojautuvat kulttuuriin ja arvoihin, joiden ympäröimänä he ovat itse kasvaneet. Arvot ja kulttuuriset käsitykset eivät kuitenkaan ole täysin pysyviä, vaan ne saattavat muuttua ajan kuluessa. Kasvatuskäsityksien ja -käytäntöjen välillä on eroja myös esimerkiksi koulutustaustan, sosio-ekonomisen aseman ja etnisen ryhmän mukaan. Nämä tekijät ovat usein kytköksissä toisiinsa, joten niiden vaikutusta erikseen on hankala analysoida. Vaikeuksista huolimatta eri kulttuuriryhmien kasvatuseriaatteita on tutkittu, ja tutkimusten perusteella on havaittu, että esimerkiksi tuen ja kontrollin suhde sekä itsenäisyyteen rohkaisemisen määrä vaihtelee eri maista muuttaneiden ryhmien lastenkasvatuksessa. Tutkijat ovat kuitenkin havainneet myös, että suurimmat erot eri kulttuuriryhmien välillä liittyvät kasvatuksen arvoihin, eivät niinkään itse kasvatuskäytäntöihin. (Alitolppa-Niitamo 2010: 48, 50.)

Kulttuureja vertailevassa tutkimuksessa erityisesti yksilökeskeisyys ja yhteisöllisyys nousevat esiin yksilön suhteessa perheeseensä. Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden piirteet näkyvät ihmisten välisissä suhteissa perheen sisällä. Yhteisöllisessä kulttuurissa perheenjäsenet ovat riippuvaisia toisistaan, ja yhteisen kanssakäymisen tavoitteena on perheen sisäinen harmonia. Yksilön odotetaan olevan lojaali ja velvollisuudentuntoinen perhettään kohtaan. Perheen ja suvun tarpeet koetaan tärkeämmiksi kuin yksilön henkilökohtaiset tarpeet. Lasten odotetaan avioituvan mielellään suvun sisällä ja auttavan ikääntyviä vanhempiaan monin eri tavoin. Aikuisten kunnioittaminen ja totteleminen ilman vastaväitteitä ovat lasten tärkeimpiä tehtäviä pienestä pitäen. (Alitolppa-Niitamo 2010: 49.)

Yksilöä korostavassa kulttuurissa perheenjäsenten ei koeta olevan yhtä riippuvaisia toisistaan kuin yhteisöllisissä kulttuureissa. Vanhempien ei ajatella olevan yhtä suuressa auktoriteettiasemassa kuin yhteisöllisyyteen perustuvissa kulttuureissa. Lasta opetetaan kehittämään omia mielipiteitä ja rohkaistaan ilmaisemaan niitä. Kriittinen ajattelu nähdään tärkeämmäksi kuin auktoriteettien ehdoton totteleminen. Kasvatuksen tavoite on lasten irrottautuminen vanhemmistaan, ja nuorten odotetaan itsenäistyvän varhain lapsuudenperheestään. (Alitolppa-Niitamo 2010: 49.)

Kulttuurien jakaminen yhteisöllisiin ja yksilökeskeisiin ryhmiin saattaa johtaa stereotyyppiiseen ajatteluun ja yksipuolistaa kulttuurien tarkastelua jommankumman ääripään edustajana. Todellisuudessa jokaisessa yhteiskunnassa on piirteitä sekä yksilöllisyyttä että yhteisöllisyyttä painottavasta kulttuurista. Yksilökeskeisyyden ja yhteisöllisyyden tutkiminen on kuitenkin perusteltua siksi, että sen kautta on mahdollista ymmärtää erilaisia odotuksia ja paineita, joihin lapsen on vastattava omassa kulttuuriympäristössään. Kulttuuritaustan lisäksi lapsiin kohdistuviin odotuksiin vaikuttavat muun muassa sosio-ekonominen tausta, elinympäristö ja elämäntilanne. (Alitolppa-Niitamo 2010: 50.)

4.3 Tyttöjen kotikulttuurien pääpiirteitä

Kulttuuriantropologi Samuel P. Huntington (2003: 26-27) jakaa maailman seitsemään tai kahdeksaan merkittävään kulttuuripiiriin riippuen siitä, lasketaanko afrikkalainen kulttuuri omaksi yksikökseen. Huntingtonin jaottelun mukaan haastattelemani tytöt edustavat kiinalaista, islamilaista ja länsimaista kulttuuripiiriä, joten esittelen tässä yhteydessä niiden erityispiirteitä. Näin on helpompi ymmärtää tyttöjen taustoja ja sitä maailmaa, jossa he elävät tällä hetkellä.

Kulttuurin jakaminen erilaisiksi kulttuuripiireiksi ei ole aivan ongelmaton, sillä jaottelusta syntyy helposti kuva siitä, että maailmassa olisi selvärajaisia ja toisensa poissulkevia kulttuurialueita. Tällainen ajattelutapa rajaa ulkopuolelleen mahdollisuuden monikulttuurisuudesta. Kulttuurien erottelu voi johtaa myös siihen, että vieraiden kulttuurien edustajat nähdään kulttuurinsa ”vankeina”, kun taas oma kulttuuri koetaan paremmaksi kuin muut. (Huttunen ym. 2005: 27-28.)

Kulttuurien jaottelun kritiikistä huolimatta päätin opinnäytetyössäni esitellä lyhyesti sellaisia kulttuuripiirteitä, jotka mahdollisesti näkyvät tyttöjen arjessa. En väitä, että tyttöjen perheessä kulttuuri näkyisi ja toteutuisi tismalleen samalla tavalla kuin heidän kotimaassaan yleensä, sillä jokainen perhe on omanlaisensa, ja se toteuttaa kulttuuria omalla tavallaan. Suomessa asuttaessa joihinkin perheisiin on voinut tarttua piirteitä myös suomalaisesta kult-

tuurista. Lähtömaa ja sen kulttuuri saattavat kuitenkin olla perheen nykyisen kulttuurin taustalla ja sitä kautta näkyä myös tyttöjen ihmisoikeuksien toteutumisessa.

4.3.1 Länsimainen kulttuuri

Huntington (2003: 53, 82, 85) määrittelee länsimaisen kulttuurin alkaneen noin vuosien 700-800 jaa. aikana. Länsimaisen kulttuurin juuret ovat antiikin Kreikassa ja Roomassa, mutta nykyiseen muotoonsa se on kehittynyt 1700-luvulta lähtien teollistumisen, kaupungistumisen, koulutuksen ja vaurastumisen myötä. Useat tutkijat jakavat länsimaisuuden juuret erityisesti kolmen peruspilarin varaan: järjen, oikeuden ja laupeuden (Mikkeli 1994: 161). Järki on perua antiikin Kreikasta, jossa arvostettiin filosofiaa ja rationalismia. Antiikin Roomasta ovat peräisin kristinusko ja lainsäädännön perusteet, eli peruspilareista lapeus ja oikeus. Lisäksi Roomasta on lähtöisin latinan kieli, jossa ovat romaanisten ja germaanisten kielten juuret. (Huntington 2003: 85.)

Yksi tekijä, joka erottaa länsimaisen kulttuurin muista, on hengellisen ja maallisen vallan erottaminen toisistaan jo varhaisista ajoista lähtien toisin kuin esimerkiksi islamilaisessa maailmassa, jossa maallinen valta on usein rakennettu uskonnon ympärille (Huntington 2003: 85). Länsimaissa maallinen valta on kansalla, ja demokratiaa eli kansanvaltaa pidetäänkin yhtenä länsimaisen kulttuurin peruspiirteenä (Mikkeli 1994: 161).

Lait ovat merkittävässä asemassa länsimaisessa kulttuurissa. Rooman ajoista alkanut lainsäädännön valta on johtanut ensin perustuslakeihin ja myöhemmin sekä ihmisoikeuksien että omaisuuden suojeluun. Länsimaiselle kulttuurille tyypillisiä ovat myös erilaiset järjestöt, jotka ovat saaneet alkunsa luostareista ja erilaisista killoista. Järjestöt alkoivat jo varhain ajaa omaa asiaansa ja erilaisten ryhmien etujärjestöt loivat nykyaikaistumisen myötä pohjan demokratian eri laitoksille. (Huntington 2003: 86.)

Individualismi alkoi kehittyä 1300- ja 1400-luvuilla, ja 1600-luvulla yksilön vapauden käsite oli noussut merkittäväksi. Silloin esitettiin jo ensimmäisiä vaatimuksia ihmisten tasa-arvosta, mutta niitä ei vielä hyväksytty yleisesti. Nykyään yksilökeskeisyyttä pidetään yhtenä länsimaisen kulttuurin tärkeimpänä ominaispiirteenä. (Huntington 2003: 87.) Samalla kun länsimainen kulttuuri on muuttunut yhä yksilökeskeisemmäksi, sen sisälle on syntynyt erilaisia alakulttuureita. Näin yksilön oma kulttuuri rakentuu monista osakulttuureista. (Frisk & Tulkki 2005: 9-10.)

4.3.2 Kiinalainen kulttuuri

Kiinalainen kulttuuri on ollut olemassa jo ainakin vuodesta 1500 eaa. tai jopa aiemmin. Se näkyy nykyään erityisesti Kiinan ja Kaakkois-Aasian alueella, ja Kiinan valtion lisäksi sen vaikutusalueeseen ajatellaan kuuluvan esimerkiksi Vietnam ja Koreat. (Huntington 2003: 52.) Kulttuuritaustaltaan Aasia on sangen monimuotoista aluetta (Heikkilä-Horn 2002: 86), ja kiinalaisessa kulttuuripiirissä syntynyt kungfutselaisuus on yksi merkittävimmistä itä- ja kaakkoisaa-sialaisia yhdistävistä tekijöistä. Kungfutselaisuus näkyy alueella politiikassa, ja esimerkiksi Kiinassa johtajat ovat toivoneet kungfutselaisuuden torjuvan länsimaista kulttuuria ja yksilökeskeisyyttä, jotka ovat globalisaation myötä alkaneet ottaa jalansijaa myös kiinalaisessa kulttuurissa. (Hakkarainen 2002: 104.)

Kungfutselaisuuden keskiössä ovat ihmisen hyväntahtoisuus ja oikeamielisyys, ja niiden mukaisesti on pyrittävä elämään. Sekä kungfutselaisuudessa että laajemminkin kiinalaisten filosofien näkemyksissä yksilö ja yhteisö liittyvät vahvasti toisiinsa. Yksilö määritellään osana ympäristöään tarkastelemalla tämän itsensä ja muiden ihmisten välisiä eroja ja sosiaalisia suhteita. Perheellä on kungfutselaisessa opissa merkittävä asema. Lasten tottelevaisuus ja lojaalius vanhempiaan kohtaan on keskeinen teema kungfutselaisuudessa, ja sen rikkominen on erityisen vakava teko. (Hakkarainen 2002: 109-110, 126.)

Kiinalaisessa ajattelussa hallitsijalla on perinteisesti ollut oikeus säätää lait. Näin ollen on ajateltu, että yksilön oikeudet ovat peräisin hallitsijalta, joten hallitsija voi myös kumota ja ottaa oikeudet pois. Yksilöillä ei siis ole oikeuksia ihmisyyteensä perustuen, vaan oikeudet riippuvat hallitsijasta. (Hakkarainen 2002: 128.) Kiinassa ja Vietnamin on nykyään johdossa kommunistinen puolue, mikä on ihmisoikeuksien kannalta ongelmallista, sillä yksipuoluejärjestelmälle on tärkeää poliittisen opposition ja toisinajattelijoiden nujertaminen esimerkiksi valvomalla tiedotusvälineitä. Näin mielipiteen- ja sananvapautta rajoitetaan kummassakin maassa huomattavasti. (Dahlgren 2002: 179.)

Itä- ja Kaakkois-Aasian hallitukset ovat julkistaneet aasialaisen ihmisoikeuskäsityksen. Sen keskiössä ovat kiinalais-kungfutselaiset arvot, jotka ovat yhteiskunnan vakaus, harmonia sekä yksilön alisteisuus yhteisölle. (Dahlgren 2002: 182.) Yhteisön asettaminen yksilön etujen edelle näkyy muun muassa sukupuolirooleissa. Miehiltä odotetaan ennen muuta aktiivista osallistumista yhteiskunnalliseen elämään ja hyvää johtamistaitoa. Naisten puolestaan odotetaan olevan kuuliaisimpia ensin isälleen, myöhemmin aviomiehelleen ja lopuksi omalle pojalleen. (Hakkarainen 2002: 130.)

4.3.3 Islamilainen kulttuuri

Islamilainen kulttuuri on saanut alkunsa 600 jaa. Arabian niemimaalta, josta se on levinnyt nopeasti muun muassa Pohjois-Afrikkaan ja Keski-Aasiaan (Huntington 2003: 53). Islamilaiseen kulttuuriin sisältyy islamin uskon lisäksi islamilainen yhteiskuntajärjestelmä ja normisto, joten valtioissa, joissa islam on valtauskonto, islamilaiset arvot ja normit koskettavat myös muiden uskontojen kannattajia sekä uskonnollisesti sitoutumattomia. Heihin saattaa ulottua myös islamilainen lainkäyttö, vaikka joissakin muslimimaissa on omat tuomioistuimensa eriuskoisia varten. (Hallenberg 1998: 13-14.)

Islamin usko säätelee monissa maissa sekä yksilön että yhteiskunnan koko elämää, minkä vuoksi uskonnolla yritetään silloin tällöin puolustaa yhteiskunnan käytäntöjä sellaisissakin tapauksissa, jotka eivät suoranaisesti liity islaminuskoon. Ihmisoikeuksia tarkastellessa onkin tärkeää erottaa islam ja eri alueiden kulttuuriset perinteet toisistaan. Esimerkiksi tyttöjen ympärileikkaus on ennen kaikkea afrikkalainen perinne, jonka yhteys islamiin on sangen heikko, joskaan ei täysin olematon. (Hämeen-Anttila 2004: 56-57.)

Perhe ja suku ovat islamilaisen yhteiskuntajärjestelmän perusyksikkö. Islamilaisessa kulttuurissa avioituminen on itsestäänselvyys, ja naimattomuus on muslimimaissa hyvin harvinaista. Nykyisen islamilaisen maailman alueella on jo ennen islamin syntyä ollut vallalla yhteisöllinen kulttuuri, ja islam on vahvistanut käsitystä siitä, että yksilön paras tuki on perhe ja suku. Perheen ja suvun merkityksen korostaminen näkyy myös islamilaisessa kunniakäsityksessä, jonka mukaan perheen jokainen jäsen on vastuussa yhteisönsä kunnian. Kunniakäsityksen perustana ei ole niinkään yksilön vaan yhteisön kunnia, minkä vuoksi yksilöönkin kohdistuvat loukkaukset koetaan koko perheen yhteiseksi asiaksi. (Hallenberg 1998: 31-32, 59.)

Islamilaisessa kulttuurissa yksilölliset valinnanmahdollisuudet vaihtelevat eri ihmisten välillä. Naisten ja miesten roolit on määritelty melko selkeästi, joskin käytännössä esimerkiksi miehen vastuu elättää perheensä voi joskus jakautua myös vaimolle. Naisten koulutusmahdollisuuksien lisääntyä perinteinen roolijako sukupuolten välillä on murenemassa, mutta naisen ensisijaisena velvollisuutena pidetään edelleenkin kotitöitä ja lasten hoitoa. Sukupuolen lisäksi yksilön valinnanmahdollisuuksiin vaikuttaa useissa islamilaisissa maissa syntyperä. Varakkailla perheillä on todennäköisesti edellytykset päästä parempaan terveydenhuoltoon ja koulutukseen kuin köyhillä. Myös työelämässä suosituksilla ja hyvämaineisella suvulla voi edetä pitkälle. Koulutuksen ja urakehityksen merkitys on kuitenkin nousemassa yhä tärkeämmäksi ihmisten liikkuvuuden lisääntymisen myötä. (Hallenberg 1998: 56-57.)

5 Oikeus elämään -hanke

Opinnäytetyöni liittyi Oikeus elämään -hankkeeseen, joka toteutettiin lukuvuonna 2010-2011. Hanketta koordinoi Vantaan seurakuntien maahanmuuttajatyö, ja sen tavoitteena oli tarjota Vantaalla asuville maahanmuuttajataustaisille tytöille informaatiota naisten ja tyttöjen oikeuksista suomalaisessa yhteiskunnassa. Hankkeella pyrittiin myös lisäämään tyttöjen valmiuksia hakea apua perhe- ja kunniaväkivaltatapauksissa. Hanketyöntekijä Mariela Salminen teki asennekasvatustyötä vantaalaisissa kouluissa ja erilaisissa ryhmissä, joissa maahanmuuttajat kokoontuvat. Hankkeen kohderyhmänä olivat 15 - 20-vuotiaat maahanmuuttajatytöt.

Hanketyöntekijä ohjasi Vantaalla peruskoulua suorittaville 8- ja 9-luokkalaisille maahanmuuttajille viikoittain tunnin. Näitä nuoret olivat 15–20-vuotiaita. Tuntien aikana käsiteltiin nuorten oikeuksia esimerkiksi perheen ja työnteon näkökulmasta. Kevään 2011 aikana tunneilla esimerkiksi kuvitettiin omia unelmia, maalattiin oma elämäkerta ja käytiin läpi kesätöihin liittyviä asioita sekä opastettiin töiden hakemisessa. Lisäksi tutustuttiin suomalaiseen kulttuuriin ja käytiin läpi siihen liittyviä ajankohtaisia asioita, esimerkiksi pääsiäisen ja vapun viettoa. Ihmisoikeuksia käsiteltiin useimmiten ikään kuin huomaamatta keskustelujen kautta, sillä hankkeessa ei ollut tarkoituksena vain kertoa tytöille, millaisia oikeuksia heillä on, vaan myös keskustella niistä ja tiedustella tyttöjen omia mielipiteitä niihin liittyen.

Osallistuin säännöllisesti hanketunneille ja tutustuin alustavasti tyttöihin. Tämä ehkä helpotti haastattelujen tekemistä myöhemmin, sillä olin tytöille entuudestaan tuttu. Tyttöihin tutustumisen helpotti myös oma valmistautumistani haastatteluihin, sillä minulla oli jo ennen haastattelutilanteita käsitys tyttöjen suomen kielen taidosta. Näin ollen pystyin sovittamaan oman kielenkäyttöni sopivan haastavaksi ja muotoilemaan kysymyksiä tytöille mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi.

6 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tavoitteet

Etsin opinnäytetyössäni vastausta kahteen tutkimuskysymykseen, joista ensimmäinen oli, mitä 15 - 20-vuotiaat maahanmuuttajatytöt ajattelevat ihmisoikeuksista. Tutkimuksessa paneuduttiin siihen, mitä oikeuksia tytöt ajattelevat ihmisoikeuksiin kuuluvan, kokevatko he ihmisoikeudet tärkeiksi ja miten he ajattelevat ihmisoikeuksien toteutuvan Suomessa ja maailmalla. Toinen tutkimuskysymys oli, miten tytöt kokevat ihmisoikeuksien näkyvän omassa elämässään. Tässä kysymyksessä painopiste oli siinä, miten ihmisoikeudet näkyvät tyttöjen arjessa nimenomaan perheen piirissä sekä miten perheessä vallitseva kulttuuri tyttöjen kokemusten perusteella mahdollistaa ihmisoikeuksien toteutumisen.

Opinnäytetyössäni oli tarkoituksena löytää tyttöjen omia ajatuksia ja kokemuksia ihmisoikeuksiin liittyen. Tyttöjen kulttuuritaustat olivat vaihtelevia, joten monenlaisista kulttuurisis-

ta lähtökohdista oli odotettavissa myös monenlaisia ajatuksia ja kokemuksia. Mikäli olisin haastatellut vain yhdessä kulttuuripiirissä kasvaneita tyttöjä, tulokset olisivat todennäköisesti antaneet vain yhdenlaisessa kulttuurissa syntyvän kuvan ihmisoikeuksien kokemuksista. Erilaisista taustoista tuli esiin todennäköisesti myös erilaisia tarinoita. Kovin kattavaa kuvaa maahanmuuttajatyttöjen ihmisoikeuskokemuksista tutkimuksella ei kuitenkaan voitu saada, sillä haastateltavina oli vain neljä tyttöä. Tarkoituksena ei myöskään ollut missään tapauksessa verrata kulttuuritaustoja toisiinsa, koska sitä varten tutkimusotoksen pitäisi olla huomattavasti suurempi, jotta tuloksista olisi tullut luotettavia.

Tyttöjen tämänhetkisessä elämäntilanteessa tärkeimmät ihmisoikeudet liittyvät koulutukseen ja työntekoon, vapauteen, avioitumiseen ja yksityisyyteen. Tavoitteena oli saada näiden eri ulottuvuuksien avulla kokonais käsitys siitä, millä tavalla ihmisoikeudet näkyvät tyttöjen elämässä. Olennaista oli, miten tytöt kokevat itse omat ihmisoikeutensa. Omasta kulttuuristaan käsin haastateltava voi ajatella ihmisoikeuksiensa toteutuvan ongelmitta, kun taas toisesta kulttuurista käsin tarkasteleva ulkopuolinen henkilö voisi nähdä tilanteessa ihmisoikeusloukkauksia. Tarkoitukseni oli saada haastattelujen avulla kuuluviin erityisesti tytön oma ääni, enkä siis tutki ihmisoikeuksien toteutumista omasta, länsimaisesta näkökulmastani.

Oma henkilökohtainen tavoitteeni oli kasvaa ammatillisesti opinnäytetyöprosessin aikana. Ammatillinen kasvu on elämänmittainen jatkumo, ja siihen kuuluu yksilön valmiuksien kehittymistä, ammatti-identiteetin selkiytyminen ja ammattietiikan omaksuminen (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén, Välimäki 2009: 180-182). Opinnäytetyön avulla pääsin esimerkiksi harjoittelemaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa ja arvioimaan työskentelyni eettisyyttä. Tavoitteenani oli myös kehittää valmiuksiani perustella omia valintojani ja kohdata vieraista kulttuureista tulevia ihmisiä. Tavoitteideni toteutumista arvioin luvussa 11.

7 Aineiston keruu ja jäsenitys

Laadullisilla menetelmillä tutkitaan ilmiöitä ilman tilastollisia tai muita määrällisiä keinoja. Kun määrällinen tutkimus perustuu lukuihin, laadullinen käyttää sanoja ja lauseita. Kvalitatiivinen tutkimus tutkii yksittäisiä tapauksia, kun taas kvantitatiivinen tarkastelee tapausten joukkoa. Kvalitatiivisella tutkimuksella ei pyritä yleistykseen, vaan tarkoituksena on ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkitseminen. (Kananen 2008: 24-25.) Laadulliset menetelmät sopivat tutkimuksen tekemiseen silloin, kun halutaan tietoa tapauksiin liittyvistä syy-seuraussuhteista. Lisäksi kvalitatiivisin keinoin on mahdollista selvittää tilanteissa mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkitystä ja tapahtumien rakenteita. (Metsämuuronen 2006: 84.) Tämän vuoksi laadulliset menetelmät soveltuvat hyvin myös opinnäytetyöni tutkimusmenetelmiksi.

7.1 Teemahaastattelu

Toteutin aineistonkeruun haastattelemalla neljää tyttöä. Haastattelu on hyvä tapa tutkia ihmisoikeuksien toteutumista, sillä eri ihmiset voivat kokea oikeutensa eri tavalla, ja näin on mahdollista keskustella aiheesta perinpohjaisesti ja esittää tarpeen vaatiessa tarkentavia jatkokysymyksiä. Koska haastateltavat nuoret olivat maahanmuuttajataustaisia, eivätkä he kaikki osanneet kovin sujuvaa suomea, tarkentavien kysymysten rooli nousi entistä suuremmaksi. Nauhoitin haastattelut, koska siten sain talteen haastateltavien vastaukset kaikkein tarkimmin.

Hirsjärvi ja Hurme (2001: 35) korostavat, että haastattelutilanteessa ihminen on subjekti. Haastateltavan mahdollisuus nostaa vapaasti keskusteluun omia asioitaan on tärkeää erityisesti tässä tutkimuksessa, sillä tutkimuskohteina ovat haastateltavien ajatukset ja kokemukset. Haastattelemalla voidaan saada syvällistä tietoa tiedustelemalla esiin nousseiden mielipiteiden perusteluja, joten haastateltavien kokemuksista ja ajatuksista päästään rakentamaan kattava kokonaiskuva.

Haastattelu on kuitenkin tutkimusmetodina suhteellisen vaikea, ja haastattelijalta vaaditaan sekä kokemusta että taitoa toimia luovasti ja tarttua haastateltavien pienimpiinkin ajatuksiin haastattelutilanteissa (Hirsjärvi & Hurme 2001: 35). Aiemmissa opinnoissani olen tehnyt vain yhden haastattelun, joten minulla ei ollut vielä juuri ollenkaan kokemusta haastattelutilanteista. Jotta haastattelut sujuisivat hyvin, tein muutaman harjoitushaastattelun tuttavieni kanssa ennen varsinaista aineistonkeruuta.

Teemahaastattelussa haastattelussa keskitytään tiettyihin, ennakoon valittuihin teemoihin. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa. (Hirsjärvi & Hurme 2009: 48). Muotoilin teemahaastattelun rungon melko vapaaksi, ja haastateltavasta riippuen keskustelun sisällöt ja aiheiden järjestys vaihtelivat paljonkin. Kaikissa haastatteluissa käytiin läpi kuitenkin suunnittelemani haastattelurungon mukaisesti (ks. liite 1: Haastattelurunko) kaikkia teemoja. Tavoitteeni oli mahdollistaa keskustelua laajasti teemoihin liittyen. Olin jo etukäteen valmistautunut soveltamaan haastattelurunkoa haastattelujen edetessä, mikä helpotti keskustelun kulkua haastattelutilanteissa.

Ennen haastatteluja pyysin alle 18-vuotiaita heidän vanhempiansa luvan haastattelua varten (ks. liite 2: Kirje vanhemmille). Kaikki vanhemmat antoivat luvan haastatella lastaan. Haastattelun alussa kysyin haastateltavalta perustiedot, kuten iän, alkuperäisen kotimaan ja sen, kuinka kauan haastateltava on asunut Suomessa. Haastateltavan kotimaa antoi viitteitä siitä, millaisessa ympäristössä haastateltavan vanhemmat olivat kasvaneet, mikä vaikuttaa myös osaltaan heidän omiin lastenkasvatusmenetelmiinsä. Tässä yhteydessä pyysin haastateltavaa kuvailemaan kotimaan lisäksi myös perheessä vallitsevaa kulttuuria.

Perustietojen jälkeen pyysin haastateltavaa kuvailemaan tulevaisuuden suunnitelmiaan koulutuksen ja työnteon osalta. Keskustelun tarkoituksena oli avata sekä haastateltavan näkemyksiä omasta tulevaisuudestaan että käsityksiä yleisesti hyvästä tulevaisuudesta, hyvästä työpaikasta ja koulutuksen merkityksestä. Tiedustelin myös sitä, mitä mieltä perhe on tytön suunnitelmista, ja onko haastateltavalla aidosti vapaus valita, minkälaiseen tulevaisuuteen tähtää. Yhtenä teemana haastatteluissa oli myös haastateltavan vapaa-ajanvietto. Painopiste oli siinä, saako tyttö itse päättää, missä ja kenen kanssa viettää vapaa-aikaansa, ja kokeeko hän ihmisoikeuksiensa toteutuvan vapaa-ajallaan.

Haastattelujen avulla selvitin myös avioliiton merkitystä tytöille. Vanhempien ja muun suvun rooli puolison valinnassa kertoo tyttöjen mahdollisuuksista valita itselleen mieluinen elämäkumppani, ja siihen liittyvät kokemukset ovat tärkeitä ihmisoikeuksien kannalta. Halusin myös tietää, pitävätkö tytöt avioitumista välttämättömänä vai voisivatko he kuvitella elävänsä esimerkiksi avioliitossa tai kokonaan ilman parisuhdetta.

Kun keskusteluissa oli käsitelty tulevaisuuden suunnitelmia ja vapaa-ajanviettoa ja niiden yhteydessä sivuttu niihin liittyviä ihmisoikeuksia, halusin kuulla myös haastateltavan oman määritelmän ihmisoikeuksista. Tavoitteena oli selvittää, millaisia asioita haastateltava itse pitää ihmisoikeuksina, mitä hän ajattelee niiden merkityksestä ja miten ne näkyvät haastateltavan elämässä hänen oman kokemuksensa mukaan. Lisäksi käsittelimme ihmisoikeuksiin kiinteästi kytkettyvää tasa-arvon käsitettä. Haastattelun kuluessa pyrin selvittämään, mitä tytöt ajattelevat tasa-arvosta, onko se tärkeää ja miten se toteutuu haastateltavan omassa elämässä esimerkiksi sukupuolen näkökulmasta.

7.2 Aineiston analyysi

Kun haastattelut oli tehty, litteroin aineistoni ja jäsenisin sitä teemoittelun avulla. Litteroinnissa yksinkertaistin hieman haastateltavien puheenvuoroja jättämällä pois joitakin merkityksettämiä sanoja kuten ”tota”, ”öö” ja ”niinku”. Koska haastateltavien suomen kielen osaamisen taso vaihteli suuresti, jouduin myös lisäämään osaan haastatteluista pieniä tarkennuksia, jotta lauseista tulisi kelle tahansa lukijalle ymmärrettäviä. Poistin puheenvuoroista myös helposti tunnistettavia virheellisyyksiä. Esimerkiksi jos joku haastateltavista taivutti jotain suomen verbiä jatkuvasti samalla tavalla väärin, korjasin virheen oikeinkirjoitussääntöjen mukaiseksi, jotta haastateltavia ei pystytä tunnistamaan tekstistä.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2009: 104-105, 107) mukaan teemoittelu on luonteva keino jäsentää teemahaastattelua. Keskeisiä asioita muodostetaan etsimällä aineistosta eri haastatteluja yhdistäviä ja erottavia seikkoja. Esiin nousseet teemat saattavat noudattaa haastattelun runkoa, mutta aineistosta voi löytyä myös uusia teemoja, minkä vuoksi litteroitua teks-

tiä tulee tarkastella ennakkoluulottomasti. Kunkin teeman alle kerätään aineistosta ne kohdat, joissa puhutaan kyseistä aiheesta ja niistä etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Teemoitteluprosessini noudatteli pääosin haastattelurunkoani, mutta mukaan liittyi myös joukko sellaisia teemoja, joita en alun perin osannut odottaa. Esimerkiksi parissa keskustelussa nousi esiin vanhempien tyttärilleen antamat elämänohjeet, joiden tarkoituksena ei ollut varsinaisesti kontrolloida lapsen elämää kuten esimerkiksi vanhempien asettamat rajat, jotka muodostivat oman luokkansa. Neuvot tuntuivat kuitenkin tytöille niin tärkeiltä, että koin niiden kertovan jotain olennaista tyttöjen suhteesta vanhempiinsa, mikä puolestaan on keskeistä ihmisoikeuksien toteutumisen kokemuksen kannalta.

Koska tutkimusotoksena on vain neljän tytön haastattelut, tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia maahanmuuttajatyttöjä, eikä se ole tavoitteenakaan. Sen sijaan tarkoitus on löytää seikkoja, jotka saattavat vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen ja toteutumattomuuteen. Pienen otoksen lisäksi tutkimusasetelmassa on muutamia tekijöitä, jotka saattavat heikentää tulosten luotettavuutta. Tällaisia ovat muun muassa sekä omat että haastattelemini tyttöjen ennakkokäsitykset haastattelutilanteessa. Tulosten luotettavuutta arvioidaan tarkemmin luvussa 10.

8 Tulokset

Haastatteluja toteutettiin Vantaan seurakuntayhtymän tiloissa sekä tyttöjen oppilaitoksen puitteissa. Kestoltaan haastattelut vaihtelivat noin 20 ja 35 minuutin välillä. Olen satunnaisesti järjestyksessä antanut kullekin haastateltavalle numeron yhdestä neljään ja siteeratesani aineistoa tässä luvussa viittaa haastateltaviin näillä numeroilla. Tarkempi teemoittelurunko on opinnäytetyöni liitteenä (ks. liite 3: Teemoittelusta syntyneet luokat) ja siinä esitellään teemat, niiden alla olevat luokat sekä pelkistetyt ilmaukset.

8.1 Kuvaus tyttöjen elämäntilanteesta

Haastatteluihin osallistui neljä tyttöä, joista kaksi 17-vuotiaita, yksi 18-vuotias ja yksi 20-vuotias. He edustivat kolmea eri kulttuuripiiriä: kiinalaista, länsimaista ja islamilaista (luku 4.3). Haastatteluhetkellä tytöt olivat asuneet Suomessa 2,5–5 vuotta ja he olivat suorittamassa peruskoulun oppimäärää eräässä oppilaitoksessa pääkaupunkiseudulla.

Koulunkäynnin lisäksi kaksi haastateltavaa kertoi käyvänsä töissä 1–2 kertaa viikossa. Kaksi mainitsi tekevänsä myös kotitöitä, kuten ruoanlaittoa ja siivousta. Vapaa-aikaa tytöt kertoivat viettävänsä sekä kotona että kodin ulkopuolella. Heidän mukaansa kotona ajanviettoon kuului muun muassa läksyjä, television katselua ja kirjojen lukemista. Kodin ulkopuolella he vietti-

vät aikaansa kavereiden kanssa, ja kahdella haastateltavalla oli myös säännöllinen harrastus. Yksi tytöistä kertoi viettävänsä kaiken koulunkäynniltä liikenevän ajan kotona.

8.2 Perheen rakenne ja kulttuuri

Tytöistä vain yhden biologinen isä asui Suomessa perheensä kanssa. Muiden perheeseen Suomessa kuului vain äiti, sisarusia sekä parissa tapauksessa isäpuoli. Näin ollen puhuttaessa esimerkiksi vanhempien odotuksista tytöt useimmiten viittasivat siihen, mitä erityisesti äiti odottaa tyttärensä tulevaisuudelta. Kaikilla haastateltavilla oli vähintään yksi sisarus.

Jokainen haastateltava kertoi viettävänsä aikaa perheensä kesken. Yhteistä tekemistä oli tavallisesti jutustelu, television katselu sekä loma-aikoina matkustelu. Ne, jotka ovat vierailleet kotimaassaan, ovat tehneet sen yleensä perheen kesken. Kaikki tytöt ilmoittivat, että heidän perheessään on tapana keskustella paljon, ja esimerkiksi päätöksiä tehdessään vanhemmilla on tapana kuunnella myös lasten mielipiteitä kulloinkin puheena olevasta asiasta.

No mut tietysti me keskustelemme. Se et johtuu siitä et, kenellä tarvitsee se päätös tehdä. Jos se on mun koulusta esimerkiksi, tietysti mä puhun äitin kanssa. Jos se on joku suuri asia ja sitten isäpuoli ja äiti vaik jos he haluavat tietää meidän mielipiteitä, kysyvät niitä. (Haastateltava 1.)

Yksi tytöistä kertoi haastattelun alussa, että häneltä kysytään mielipidettä itseään koskeviin asioihin, mutta myöhemmin tuli ilmi, ettei sillä ei useinkaan ollut merkitystä päätösten kannalta. Hän sanoi myös, että heidän perheessään vanhemmilla on päätösvalta, ja heidän päätöksiään vastaan ei kannattanut inttää, sillä vanhempia oli kunnioitettava tilanteessa kuin tilanteessa.

Meidän kulttuuri on näin, että pitäis ainakin hyväksyä, mitä vanhemmat sanovat. Mutta mä en tykkää siitä. (...) Mä sanon, että suomalaisella on ihana olla, koska ne voi huutaaki vanhemmille, meillä ei saa. Jos sä teet, sit sanotaan "hei miks sä huudat, mä olen synnyttänyt sut, mä olen kasvattanut". Pitää olla hiljaa. (Haastateltava 3.)

Tytöt kertoivat, että heillä ei ole kotona kovin tiukkoja rajoja. Heidän mukaansa esimerkiksi kotiintuloajoista saatettiin sopia tapauskohtaisesti. Tärkeintä oli, että vanhemmat tietävät, missä ja kenen kanssa tytär vapaa-aikaansa viettää. Pari haastateltavaa ilmoitti, että tiukkojen rajojen sijaan vanhemmilla oli tapana antaa neuvoja ja ohjeita siihen, mitä elämällä kannattaa tehdä. Näin ollen tytölle itselleen jäi viime kädessä mahdollisuus päättää, noudattaako hän ohjeita.

Äiti ei kieltä että mä menen jonnekin paikkaan, ei ei ei kielsi. Mutta äiti vähän puhuu että ei, ei leikkii noita ku paholaisten kanssa. Että se aiheuttaa mun opiskelujuttu tai käyttäytyminen. Niinku mieluummin olla kiltti ystävien kanssa. (Haastateltava 2.)

Useimmissa haastatteluissa kävi ilmi, että haastateltavien perheessä tyttö- ja poikalapsia kohdellaan tasa-arvoisesti. Kuitenkin yksi haastateltava sanoi, että heidän kulttuurissaan poikalapset ovat ylempänä arvoasteikossa kuin tytöt. Näin ollen hänellä oli huomattavasti tiukemmat rajat kuin hänen veljellään. Hän kertoi myös, että mikäli heidän kulttuurissaan lapsi tekee virheen ja käyttäytyy sopimattomasti, poikalapsien rangaistukset ovat lievempiä kuin tyttöjen.

Ainakin meidän kulttuurissa se näin, että poika on ylempänä, tyttö on alempana. (...) Jos poika tekee jotain virhe, ei sanota sille. (Haastateltava 3.)

Tyttöjen perheissä oli siis tavallista, että vapaa-aikaa vietetään yhdessä ja asioista keskustellaan avoimesti kaikkien perheenjäsenten kesken. Lopullinen päätösvalta oli tyttöjen kokemusten mukaan kuitenkin vanhemmilla. Tytöt eivät pääsääntöisesti kokeneet omaa elämäänsä rajoitettavan kovin tiukasti perheen taholta. Yhden tytön kokemusta lukuun ottamatta perheissä kerrottiin kohdeltavan tyttö- ja poikalapsia yhdenvertaisesti.

8.3 Tulevaisuuden suunnitelmat

Haastateltavista kaikki halusivat jatkaa opintoja peruskoulun jälkeen. Kaksi tyttöä oli pyrkinyt lukioon, ja kaksi muuta haastateltavaa ammattikouluun. Toinen ammattikouluun hakeneista suunnitteli lukion suorittamista kaksoistutkintona ammattikoulun rinnalla. Myös korkeakouluopinnot kiinnostivat tyttöjä, mutta haastatteluhetkellä päällimmäisenä oli mielessä toisen asteen tutkinnon suorittaminen.

Toiveammatit vaihtelivat haastateltavien välillä laidasta laitaan. Yksi halusi työskennellä kasvien parissa, toinen halusi terveydenhoitajaksi ja kolmas tahtoi matkaoppaaksi. Yksi ei ollut vielä varma tulevaisuuden ammatistaan, mutta vaihtoehtoja oli useita taloustieteilijästä yrittäjään.

Mutta mä en tiijä. Mutta mä haluisin oikeesti, mä haluisin opiskella moni tommosta ammattia et haluisin auttaa ihmisiä. (...) Mä voin opiskella iltakoulussakin se ammattia. Haluisin olla kaikki. Joo. (Haastateltava 3.)

Yhteistä haastateltaville oli halu käydä töissä ja ansaita elantonsa itse. Ajatus yhteiskunnan rahoilla elämisestä tuntui monista vastenmieliseltä. Työnteossa tärkeänä pidettiin erityisesti sitä, että itse viihtyy työpaikalla ja on kiinnostunut omasta työstään. Korkeaa palkkaa pidettiin mukavana lisänä tehdystä työstä, mutta kukaan ei ollut kiinnostunut hakeutumaan millekään alalle pelkästään suuren palkan toivossa. Eräs haastateltavista kuvaili unelmatyöpaikansa seuraavasti:

No ei tarvi niin korkea palkka mut sen... se työ jonka mä tykkään siitä. Ja olen työkaveri ystävällinen. Ja pomo hyvä. Sellainen. (Haastateltava 2.)

Perheen perustaminen oli tyttöjen suunnitelmissa vasta opintojen jälkeen. Haastateltavista kolme oli yksimielisiä siitä, että naimisiin kannattaa mennä vasta 25–30-vuotiaana. Tytöt pitivät tärkeänä saada oma elämä järjestykseen ennen avioliittoa. Järjestykseen saaminen tarkoitti tyttöjen puheessa ammatin hankkimista ja työuran aloittamista.

Avioliitto, se on hyvä, mutta en mä nyt suunnittele, miten avioliitto. Ja mä ajattelen, että se pitäis vähän odottaa. Voi olla 25 ja sit sen jälkeen. Kun kaikki on kunnossa omassa elämässä. (Haastateltava 1.)

Yksi työstä oli valmis menemään naimisiin lähivuosina, mutta haluaisi kuitenkin suorittaa ensin opintonsa loppuun. Toisaalta hän oli sitä mieltä, että avioliitto rajoittaa elämää. Sama tyttö ilmoitti, että hänellä on riitaa vanhempiensa kanssa tulevasta puoliosastaan. Hän ei haluaisi mennä naimisiin sukulaispoikansa kanssa, kuten hänen vanhempansa olivat järjestäneet, vaan avioitua mieluummin nykyisen poikaystävänsä kanssa.

Äiti sanoi, että mä meen hänen tädin pojan kaa naimisiin. Mä sanoin, en mä mee. Miks mun pitäis mennä? Mä sanoin sille, että jos mä meen hänen kaa naimisiin, mä teen sillä lailla itsemurhaa. Miks mun pitäis elää sellasta elämää? (Haastateltava 3.)

Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kaikki tytöt halusivat lapsia jossain vaiheessa elämäänsä. Niiden aika ei olisi kuitenkaan vielä moneen vuoteen, sillä kaikki halusivat käydä ensin koulunsa loppuun ja päästä työelämään. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että haluavat perustaa perheensä ja kasvattaa lapsensa Suomessa. Sen sijaan toiveet asuinpaikasta Suomen sisällä vaihtelivat. Osa halusi muuttaa maalle, jossa he voisivat hoitaa omaa puutarhaansa ja nauttia maaseudun rauhasta. Osa puolestaan tahtoi pysytellä pääkaupunkiseudulla lähellä palveluita ja ihmisvilinää.

Kun tulevaisuutta tarkasteltiin 20 vuoden aikavälillä, kaikki haastateltavat halusivat yhdistää perheen ja työn. Ne, jotka halusivat lapsia, aikoivat hyödyntää mahdollisuutta päivähoitoon, jolloin he pystyvät itse käymään töissä. Lasten hoitaminen kotona ei tuntunut houkuttelevalta vaihtoehdolta. Tytöistä kaksi sanoi tahtovansa lomailta ja matkustella 20 vuoden kuluksi ja yksi haastateltava mainitsi toivovansa, että sekä hän itse että hänen läheisensä pysyvät terveinä.

Silloin varmasti on perhe kanssa. Ehkä muuta asunto. Silloin varmasti on lapsi. Ja niin mä haluan tehdä jotain työtä ja aina kesällä voi vietetään perheen kanssa matkustaa jonnekin. (Haastateltava 2.)

Tulevaisuuden suunnitelmat osoittautuivat haastatteluissa melko yhtenäisiksi. Kaikki tytöt halusivat opiskella ammatin ja päästä työelämään. Parisuhde ja avioliitto koettiin osaksi tulevaisuuden kuvaa, mutta niiden aika ei haastattelijien perusteella ole vielä moniin vuosiin. Haastateltavia yhdisti myös suunnitelma siitä, että heidän aikomuksensa on asua tulevaisuudessa Suomessa.

8.4 Vanhempien odotukset

Haastateltavien vanhemmat odottivat tyttäriältään monenlaisia asioita, ja heidän ajatuksissaan hyvästä tulevaisuudesta oli melko paljon hajontaa. Kahden tytön vanhemmat pitivät haastateltavien mukaan tärkeänä sitä, että tyttö saa itse tehdä tulevaisuuttaan koskevat päätökset. Vanhemmat toivoivat, että tytöt hankkisivat ammatin, josta nämä itse pitävät. Yksi äiti piti lukion suorittamista hyvin arvosanoin tärkeänä, koska sillä tavoin voi aueta ovia sellaisiin ammatillisiin koulutuksiin, joita tyttö itse pitää mielenkiintoisina. Katkelmasta voi myös päätellä, että vaikka kyseinen äiti ei halua vaikuttaa tyttärensä ammatinvalintaan, hän pitää kuitenkin ”hyvää ammattia” yhtenä rakennuspalikkana tyttärensä tulevaisuuden muotoutumisessa.

Äiti sanoo, että pitää yrittää pärjää lukiossa. Että myöhemmin voi saada hyvä ammatin, mitä sä haluaa. (Haastateltava 2.)

Yksi kertoi, että hän oli keskustellut äitinsä kanssa uravalinnastaan, ja he olivat yhdessä mietineet, mikä ala sopisi juuri hänelle. Yksi haastateltavista kertoi äitinsä toivovan hänestä lääkäriä, mikä ei täysin kohdannut tytön omia toiveita, sillä hän suunnitteli kouluttautuvansa terveydenhoitajaksi.

Mun äiti aina haluaa minun mennä lääkäriksi. Mutta mua vähän pelkää sitä, toi juttu. Mä ei halua pääsee lääkäriksi, haluan terveydenhoitajaksi. (Haastateltava 4.)

Tyttö koki kuitenkin, että hänellä oli vapaus itse päättää ammatistaan ja hän aikoikin toimia omien suunnitelmiansa mukaisesti eikä pyrkiä lääkäriksi vain miellyttääkseen äitiään.

Eräs tyttö kertoi, että hänen vanhempansa eivät tue lainkaan hänen suunnitelmiaan koulutautua ja pyrkiä työelämään. Hänen mukaansa vanhemmat tahtovat tyttärensä menevän naimisiin ja ryhtyvän kotiäidiksi. Kyseiset vanhemmat ovat samat, jotka olivat järjestäneet tyttarelleen aviopuolisoksi sukulaispojan.

Vanhemmat toivoo, että mä meen naimisiin ja mä synnytän (haastateltava 3).

Muiden haastateltavien vanhemmat eivät hoputtaneet tyttäriään avioitumaan, vaan pikemminkin kehottivat tyttöjä odottamaan mieluummin vaikka 30-vuotiaiksi kuin menemään naimisiin liian aikaisin. Haastateltavat kertoivat myös, etteivät heidän vanhempansa puutu tyttärensä puolison valintaan. Yksi mainitsi kuitenkin, että hänen äitinsä mielipide hänen poikaystävästään on tärkeä ja äiti oli kiinnostunut siitä, millaisen pojan kanssa tytär seurustelee.

Mun äidin ei halua, että mä menen naimisiin ennen kun mä olen kaksikymmentä jotain. Ja mä oon ihan hänen kanssaan... (...) No äiti on tosi kiinnostunut pojista, kenen kanssa mä seurustellu tai jotain, koska tietysti hän haluaa, että se on... ei ole huono poika. (Haastateltava 1.)

Kuitenkaan katkelman tytön mukaan äidillä ei ole valtaa estää häntä menemästä naimisiin valitsemansa pojan kanssa, vaikka poika ei jostain syystä miellyttäisikään äitiä. Hän vakuutti joka tapauksessa kuuntelevansa mielellään äitinsä mielipiteitä, koska äidille on luonnollisesti kertynyt enemmän elämäkokemusta kuin tyttarelle itselleen.

Vanhempien odotukset ja niiden rooli tyttöjen elämässä vaihtelivat haastatteluiden välillä melko paljon. Osa vanhemmista kannusti tyttöä tekemään valintansa itsenäisesti, kun taas osa halusi päättää tulevaa puolisoa myöten kaiken tytön puolesta. Vaikka vanhemmat eivät tahoisikaan päättää asioista tyttärensä puolesta, heidän neuvonsa ja elämänohjeensa koettiin monesti tärkeiksi ja niitä haluttiin kunnioittaa säilyttäen kuitenkin myös oman kriittisen ajattelun.

8.5 Ajatuksia ihmisoikeuksista

Kaikki haastateltavat sanoivat pitävänsä ihmisoikeuksia tärkeinä. Merkittävimmiksi oikeuksiksi tytöt nimesivät sanan- ja mielipiteenvapauden sekä oikeuden koulutukseen. Lisäksi haastateluissa mainittiin muun muassa uskonnonvapaus, oikeus valita itse oma puolisonsa sekä lasten oikeudet. Oikeudet koettiin tärkeiksi, jotta ihmisten ei tarvitsisi elää kurjissa olosuhteissa,

vaan he saisivat elää omaa elämäänsä ja toteuttaa itseään haluamallaan tavalla, kunhan sen varjolla ei vahingoiteta itseään tai muita. Yksi haastateltavista kuvaili ihmisoikeuksien merkitystä seuraavasti:

Koska mun mielestä ihminen elää tällä maapallolla vain yksi elämä. Voi jonakin päivänä tapahtua onnettomuus tai jotain sairaus. Ihminen pitää olla kaikki oma mieli ja oma oikeusii. (Haastateltava 4.)

Osa haastateltavista koki oikeuksien saamisen edellyttävän harkintakykyä ja vastuuntuntoa. Haastateltavista yksi korosti, että mikäli ihmisille annetaan liikaa oikeuksia, he voivat tehdä elämällään mitä vain, ja sen vuoksi heidän elämänsä voi tuhoutua.

Ihmisoikeuksia pidettiin tärkeinä myös siksi, että ihmiset saattaisivat tehdä toisilleen paha, mikäli oikeudet eivät olisi ihmisten suojana. Yksi haastateltavista toi esiin myös sen, että esimerkiksi pakkoavioliitot saattavat ajaa ihmisen itsemurhaan, mikäli elämä järjestetyn puolison kanssa ei luonnistu. Mielipiteen- ja sananvapaus mainittiin tärkeänä osana kansanvallan eli demokratian toimintaa, sillä ilman ilmaisuvapautta ei olisi demokratiaa.

Koska niinkun ilman sananvapaus ei oo demokratia, se on diktatuuri. Ja meillä täällä on demokratia. (Haastateltava 1.)

Suomessa ihmisoikeuksien nähtiin tavallisesti toteutuvan hyvin. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että Suomessa on turvattu kaikille riittävä elintaso, ja kaikki myös tietävät omat oikeutensa. Yleinen oppivelvollisuus ja kannustus työssäkäyntiin koettiin myönteisenä asiana Suomessa. Työelämään osallistumista ei nähty ainoastaan oikeutena, vaan myös eräänlaisena velvollisuutena yhteiskunnalle ja valtiolle, jotka vuorostaan huolehtivat kansalaisistaan.

Haasteellisena ryhmänä ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta Suomessa koettiin vähemmistöryhmät, joista erityisesti mainittiin maahanmuuttajat. Haastateltavien mukaan maahanmuuttajat eivät tiedä tarpeeksi oikeuksistaan suomalaisessa yhteiskunnassa, joten heidän oikeuksiaan on mahdollisesti helpompi polkea kuin kantasuomalaisten, jotka tavallisesti osaavat vaatia itselleen kuuluvien oikeuksien toteutumista. Haastateltavat kuitenkin kehuivat suomalaista palvelujärjestelmää, joka takaa maahanmuuttajillekin vähimmäiselinot.

Jos me puhumme maahanmuuttajista, tietysti on jotka tekevät töitä, he saavat tosi pieni palkka. (...) Mutta kuitenkin Suomessa on tosi hyvä se sosiaalijärjestelmä, joka auttaa. (Haastateltava 1.)

Maailmalla asioiden ei koettu olevan yhtä hyvin kuin Suomessa. Yhtä lukuun ottamatta kaikki nostivat esille oman kotimaansa kurjan ihmisoikeustilanteen. Erityisesti koulutuksen puutetta arvosteltiin, sillä elleivät ihmiset käy koulua, he eivät saa tietoa oikeuksistaan. Mikäli ihmiset eivät tiedä oikeuksiaan, he eivät myöskään osaa vaatia niiden toteutumista. Ihmisoikeustilanteen parantamiseksi maailmalla tytöt toivoivat nimenomaan koulunkäynnin turvaamista kaikille.

Joku kehitysmaissa eivät kaikki tiedä, että on olemassa sellainen oikeus. Joku asuu maalla niinku ne eivät käy koulu. Sitten ne eivät tiedä että mitä on oikeus heille annettu. (Haastateltava 2.)

Koulunkäynnin turvaamisen lisäksi haastatteluissa nousi esiin ehdotus, että ihmisoikeuksien toteutumista voitaisiin edistää neuvomalla vanhempia, kuinka lasten oikeudet otetaan huomioon kasvatuksessa. Vanhempien asennekasvatustyötä pidettiin olennaisena osana ihmisoikeuksien edistämistyötä, sillä asenteet periytyvät usein sukupolvelta toiselle. Jotta lapsista tulee suvaitsevia ja erilaisuutta kunnioittavia, heidän vanhempiansa on näytettävä heille esimerkkiä.

Haastateltavista kolme ilmoitti, että heidän oikeutensa sekä työhön, koulutukseen että perheen perustamiseen toteutuvat heidän elämässään moitteetta. Heidän perheensä hyväksyivät heidän tulevaisuudensuunnitelmansa, kun taas erään haastateltavan mukaan hänen perheensä oli tehnyt tytön tulevaisuudensuunnitelmat tämän puolesta, eivätkä perheen ja tyttären näkemykset hyvästä elämästä kohdanneet. Haastateltavan mukaan hänen oikeutensa toteutuvat heikosti, koska heidän kulttuurissaan työllä ei ole sananvaltaa häntä koskevissa asioissa.

Jos sanotaan mulla ei ole mitenkään oikeuksia. Koska ainakin mun vanhemmat päättää. Oikeesti mä en haluu elää sellaista elämää, että vanhemmat päättää sitä. (...) Ei oo oikeuksia oikeasti. Koska se kulttuuri eri. Sanotaan, että se on jonkun uskonto, mutta uskonnossa ei sanota, että lapsityttö alistua. Pitäisi kunnioittaa saman verran. (Haastateltava 3.)

Lisäksi hän korosti, että uskonto ei liity asiaan millään lailla. Eräs toinen haastateltava puolestaan oli sitä mieltä, että uskonto liittyy läheisesti ihmisoikeuksien toteutumiseen tai toteutumatta jäämiseen.

Voi olla maailmassa ei kaikissa paikoissa (toteudu ihmisoikeudet), mut se riippuu vähän uskonnosta, mielestäni. Siellä Lähi-Idässä ja. (Haastateltava 1.)

Haastatteluista kävi siis ilmi, että ihmisoikeuksien edistämistä pidetään tärkeänä tavoitteena. Ihmisoikeuksien nähtiin toteutuvan Suomessa kohtuullisen hyvin, mutta maailmalla tilannetta pidettiin huolestuttavampana. Omien oikeuksien koettiin toteutuvan vaihtelevasti: osa sanoi, että oikeudet toteutuvat ongelmitta, kun taas eräs kertoi kokevansa, ettei hänellä ole oikeuksia.

8.6 Ajatuksia tasa-arvosta

Tasa-arvosta puhuttaessa tytöille tuli ensimmäisinä mieleen köyhien ja rikkaiden välinen sekä naisten ja miesten välinen tasa-arvo. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että kaikkien ihmisten pitäisi olla tasa-arvoisia, ja kaikilla pitäisi olla samanlaiset oikeudet. Yksi tytöistä huomautti kuitenkin, että työtä tahallaan karttavilla työttömillä ei tulisi olla oikeutta valittaa olosuhteistaan. Tasa-arvo koettiin tärkeäksi, jotta kaikki ihmiset voisivat taustastaan ja sukupuolestaan riippumatta pärjätä hyvin elämässään.

Koska se ei eduksi jos joku naisista niin sanoo, että miehet on korkea. (...) Koska miehen ja naiset on sama ihminen, koska pitää samalla tasolla. (Haastateltava 4.)

Pari haastateltavaa korosti, että rikkaat ja köyhät ovat pohjimmiltaan samanlaisia ihmisiä, eikä köyhyyden syy välttämättä ole ihmisessä itsessään. Tämän vuoksi myös valtion roolia köyhien ihmisten auttamisessa korostettiin.

Jossain Afrikassa. Siellä on ei oo oikeudet. Ihminen kun elävät jossain paikka, tosi huono paikka ja valtio eivät auttavat heitä ja jotain sairauksia syntyy ja lapset kuolevat nuorina ja valtio vähän silmät kiinni ja unohdin heitä. Niinkun ei kuulu mua. (...) No ei ole heidän vika että olla niin köyhä. Mut pitää kattoo valtion pitää auttavat heitä ja ottaa tasa-arvo. (Haastateltava 2.)

Kaikki tytöt ajattelivat, että tasa-arvon tulisi kuulua kaikille ihmisille, mutta mietteet sen toteutumisesta käytännössä vaihtelivat. Suomessa tasa-arvon koettiin toteutuvan yhteiskunnallisella tasolla hyvin. Suomen sosiaaliturvajärjestelmää pidettiin hyvänä, mutta eräs haastateltava lisäsi, etteivät pelkästään raha ja palvelut takaa tasa-arvoa, koska sen avulla ei voida pureutua ihmisten asenteisiin vähemmistöjä kohtaan. Hänen mukaansa Suomessakin ihmisten asenteissa näkyy rasismi, vaikka virallisesti sitä ei valtion sosiaaliturvajärjestelmässä ole. Hän ajatteli rasismia kohdistuvan erityisesti ihonvärittään kantasuomalaisista poikkeaviin ihmisiin, eikä hänen mukaansa esimerkiksi muista Euroopan maista tulevia maahanmuuttajia kohtaan ole yhtä jyrkkiä asenteita kuin kauempaa saapuneita kohtaan.

Maailmalla tasa-arvon ei ajateltu toteutuvan vielä tarpeeksi hyvin. Haastateltavien mukaan yhdenvertaisuuden pitäisi koskea kaikkia maailman ihmisiä, mutta tällä hetkellä eri valtioiden elintasoeroja pidettiin huomattavina, mikä lisää ihmisten välistä eriarvoisuutta. Erityisesti Afrikassa ja Aasiassa ajateltiin olevan paljon kurjissa olosuhteissa asuvia ihmisiä. Tällaisissa maissa toivottiin valtioiden puuttuvan tilanteeseen tukemalla köyhiä taloudellisesti, ja tasa-arvon edistämistä ympäri maailmaa pidettiin tärkeänä tavoitteena.

Rikkaat ovat rikkaat, köyhät ovat köyhiä. Sanotaan, että köyhät ovat vähän alempana, alempaa tommoista rotua. Mun mielestä (tasa-arvon) pitäis koskea kaikkia. Pitäis olla tasa-arvo. Koska jumala on luonut. Koska sekin on ihminen, rikkaampi ihminen, köyhäkin ihminen. Pitäis ainakin olla tasa-arvoinen. (...) No se on ihmisenä pitäis kunnioittaa. (Haastateltava 3.)

Tasa-arvo koettiin siis kaikille kuuluvaksi ja tärkeäksi asiaksi sillä perusteella, että kaikki ihmiset ovat pohjimmiltaan samanlaisia. Suomessa tasa-arvon nähtiin toteutuvan yhteiskunnan rakenteissa, mutta ihmisten asenteissa esimerkiksi maahanmuuttajia kohtaan koettiin olevan parantamisen varaa. Maailmalla huolestutti erityisesti köyhien ja rikkaiden välinen eriarvoisuus.

9 Johtopäätökset

Tässä luvussa pyrin kuvaamaan, millaisia yhteneväisyyksiä ja toisaalta eroavaisuuksia eri haastatteluista nousi näkyviin. Tiivistetysti voi sanoa, että haastattelujen perusteella tytöillä oli suhteellisen samankaltaisia ajatuksia ihmisoikeuksista yleisellä tasolla, mutta heidän oikeuksiensa toteutumisessa omassa elämässä oli jonkin verran vaihtelua. Haastattelujen aineisto oli melko pieni, joten tulokset eivät ole suoraan yleistettävissä koskemaan kaikkia maahanmuuttajatyttöjä.

9.1 Ihmisoikeuksien toteutuminen haastateltavien elämässä

Tyttöjen kertomusten mukaan kaikissa perheissä keskustellaan päätettävistä asioista yhteisesti, ja tytöt saivat tuoda oman mielipiteensä kuuluviin heitä koskevissa asioissa. Tämä luo heille mahdollisuuden vaikuttaa omiin asioihinsa ja näin ollen myös omien ihmisoikeuksiensa toteutumiseen. Haastateltavien välillä oli kuitenkin eroja siinä, millä tavalla heidän mielipiteitään kuunneltiin perheissä. Osa koki, että heidän näkökantojaan kuunnellaan ja huomioidaan riittävästi. Eräessä haastattelussa kävi kuitenkin ilmi, että vaikka tyttö otettiin mukaan perheen yhteiseen päätöksentekoon, hänen ääntään ei juuri otettu huomioon.

Haastatteluissa kysyin suoraan, miten kukin tyttö kokee ihmisoikeuksiensa toteutuvan elämässään koulutuksen, työn ja perheen perustamisen näkökulmasta. Tytöistä kolme vastasi jokaiseen kysymykseen heidän oikeutensa toteutuvan moitteetta. Yksi puolestaan vastasi, ettei hänellä ole mitään oikeuksia. Näin ollen tyttöjen omat kokemukset ihmisoikeuksiensa toteutumisesta vaihtelivat laajasti täydellisen toteutumisen ja toteutumattomuuden välillä.

Kaikki haastateltavat aikoivat jatkaa koulunkäyntiään peruskoulun jälkeen. Joidenkin haastateltavien perheissä oli kuitenkin tyttöjen kertomuksen mukaan ilmennyt erimielisyyksiä siitä, mitä jatkokoulutuksella halutaan saavuttaa. Perheiden asenteet koulunkäyntiin vaihtelivat laidasta laitaan siten, että yksi äiti toivoi tyttärensä opiskelevan lääkäriksi, kun taas toisen tytön vanhemmat eivät halunneet tämän jatkavan kouluja lainkaan, vaan he pitivät tärkeämpänä naimisiinmenoa ja kotiäidiksi ryhtymistä. Kaikilla tytöillä oli vanhempiensa vaihtelevista mielipiteistä ja odotuksista huolimatta aikomus opiskella ammattiin ja hakeutua työelämään. Tulevaisuudessa jää nähtäväksi, kykenevätkö tytöt toimimaan omien suunnitelmiensa mukaisesti vai muokkaavatko he tulevaisuutensa heidän perheensä odotusten mukaiseksi.

Puhuttaessa oikeudesta perheen perustamiseen on muistettava, että eräissä kulttuureissa on muun muassa Salmenkankaan (2006: 4) mukaan mahdollista, että tyttö pakotetaan avioitumaan vasten tahtoaan. Tämä ilmiö näkyi myös haastatteluista saadussa aineistossa. Haastateltavien kulttuuritaustan erilaisuus näkyi vanhempien monenlaisina odotuksina tytön avioitumista kohtaan. Tyttöjen kertomusten mukaisesti osa vanhemmista halusi itse päättää tyttärensä tulevan puolison, kun taas osa ei halunnut ottaa asiaan kantaa, mikäli tytär vain itse on valintaansa tyytyväinen. Haastatteluista kävi ilmi, että eräät vanhemmat tahtoivat tytön odottavan 30-vuotiaiksi ennen naimisiinmenoa, kun taas jotkut halusivat tyttärensä avioituvan jo parikymmppisenä.

Kolmella haastateltavalla oikeus syrjimättömyyteen toteutui tyttöjen kokemusten mukaan heidän perhekkulttuurissaan hyvin, mutta yksi kertoi, että hän oli esimerkiksi veljeensä verrattuna epätasa-arvoisessa asemassa. Hänellä oli kertomansa mukaan tiukemmat rajat vapaaajan käytöstä kuin veljellään, ja mikäli hän rikkoi vanhempiensa asettamia rajoja, hänen rangaistuksensa olivat kovempia kuin veljensä. Lisäksi haastateltava kertoi, että heidän kulttuurissaan on hyvin yleistä, että poikalapsia arvostetaan enemmän kuin tyttöjä. Esimerkiksi Pentikäinen (2003:23) on väittänyt maahanmuuttajien keskuudessa esiintyvän epätasa-arvoisuutta miesten ja naisten välillä, mikä vahvistaa tytön kertomuksen luotettavuutta veljen korkeammasta asemasta perheessä.

9.2 Ihmisoikeudet yleisellä tasolla

Haastattelujen perusteella tytöt kokivat erityisesti oikeuden koulutukseen tärkeänä ihmisoikeutena, jonka avulla myös muiden oikeuksien toteutumista voidaan edistää. Maailmanlaajuisesti monta kymmentä miljoonaa lasta on peruskoulutuksen ulkopuolella, ja erityisesti tyttöjen koulunkäynti jää usein kesken avioliiton, raskauden tai esimerkiksi väkivallan pelon vuoksi (Muutoksen sukupolvi 2010: 29-30). Mielenkiintoista on, että koulutusta korostettiin niin monessa vastauksessa, vaikka haastateltavien omissa kotimaissa oikeus koulunkäyntiin toteutuu paremmin kuin monessa muussa maassa. Esimerkiksi kaikkien tyttöjen kotimaassa 15-vuotiaista ja sitä vanhemmista yli 90 % on lukutaitoisia (kehitysmaat A-Z).

Useimpien haastateltavien kotimaissa erityisesti sananvapautta on rajoitettu eri keinoin (Amnesty International Report 2011). Sananvapauden merkitys olikin haastatteluissa toinen korostetusti esiin noussut teema koulutuksen lisäksi, ja se nähtiin merkittävänä oikeutena myös yhteiskunnan toiminnan ja demokratian kannalta. Sananvapauden korostaminen saattaa osaltaan näkyä vastauksissa haastateltavien kotimaiden ilmaisuvapaustilanteen ansiosta, mutta taustalla voi olla toki myös muita selittäviä tekijöitä.

Amnesty Internationalin selvityksen mukaan kaikkien haastateltavien kotimaissa on havaittu eriasteisia ihmisoikeuksien loukkauksia (Amnesty International Report 2011). Tytöt kertoivat kuitenkin olevansa sitä mieltä, sekä ihmisoikeudet että niihin liittyvä tasa-arvo ovat tärkeitä, ja niiden edistämiseksi on syytä työskennellä. Koska tytöt ovat asuneet vähintään kahdessa eri maassa, heillä on todennäköisesti myös keskivertosuomalaista laajempi käsitys siitä, millä tavalla ihmisoikeudet ja tasa-arvo näkyvät ihmisten elämässä. Heillä on ollut tilaisuus seurata yhtäältä ihmisoikeuksien toteutumista ja toisaalta myös niiden polkemista kahdessa eri yhteiskunnassa, mikä saattaa näkyä muun muassa ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisen kohtelun arvostamisena. Haastateltavien puheissa kuului ihmisoikeuksien yleismaailmallisuus, sillä hyvin erilaisista taustoista kotoisin olevia tyttöjä yhdisti käsitys ihmisarvosta ja ihmisoikeuksien tärkeydestä.

Ihmisoikeuksia pidettiin tärkeinä useasta eri syystä. Haastatteluissa nousivat esiin vapauden arvostaminen ja ajatus siitä, että jokaisella on oikeus elää omaa elämäänsä haluamallaan tavalla. Tyttö, jonka vanhemmat olivat naittamassa tätä pakkoavioliittoon, piti vapautta erityisen tärkeänä ja korosti sitä haastattelun aikana monessa eri kohdassa. On mahdollista, että oman vapauden rajallisuus näkyi vastauksissa vapauden arvostamisena, mutta se ei luonnollisestikaan ole välttämättä ainoa syy. Vapauden lisäksi ihmisoikeuksien nähtiin edistävän ihmisten elämänlaatua. Oikeuksien ajateltiin luovan turvallisuuden ilmapiiriä, kun ihmiset eivät esimerkiksi ajaudu rikkomaan lakia saadakseen turvattua elantonsa. Vapaus ja turvallisuus mainitaan myös YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa esimerkiksi artiklassa

kolme, jossa todetaan, että jokaisella on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen (YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus). Näin ollen haastateltavien ajatukset ihmisoikeuksien tärkeydestä olivat melko yhteneväisiä YK:n kannan kanssa.

Haastateltavia yhdisti myös huoli siitä, miten ihmisoikeudet toteutuvat muissa valtioissa. Useilla tytöillä oli esimerkiksi sellainen näkemys, että Afrikassa ja Aasiassa ihmisoikeudet eivät toteutuisi yhtä laajasti kuin muualla maailmassa. Ihmisoikeuksien puutteellisen toteutumisen ajateltiin näkyvän köyhyytenä ja eriarvoisuutena alueella asuvien ihmisten kesken. Amnesty International on osoittanut lähes jokaisen maailman valtion syyllistyneen ihmisoikeusloukkauksiin vuoden 2011 aikana, ja mukana olivat myös esimerkiksi Suomi ja Ruotsi (Amnesty International Report 2011). Tästä huolimatta tyttöjen käsitysten mukaan Suomi on ihmisoikeuksien ja tasa-arvon kannalta hyvä paikka elää.

Ainoa huolenaihe suomalaisessa yhteiskunnassa ihmisoikeuksien ja tasa-arvon toteutumisessa olivat asenteet maahanmuuttajia kohtaan. Tytöt kertoivat, että heidän mielestään suomalaisessa palvelujärjestelmässä ei ollut maahanmuuttajia syrjiviä rakenteita, mutta joidenkin ihmisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan koettiin huolestuttavina. Muun muassa Salosen ja Salmenkankaan (2010: 60) mukaan aiemmatkin tutkimukset ovat osoittaneet, että suomalainen palvelujärjestelmä ei juuri pysty puuttumaan arjen rasismiin. Rasistista puhetta saataan jopa pikemminkin vähätellä kuin tarttua toimeen sen estämiseksi. Mielenkiintoista opinnäytetyön tutkimustuloksissa oli, että maahanmuuttajien ja kantaväestön suhdetta toisiinsa ei kuitenkaan tuotu esiin tasa-arvon määritelmässä, vaan tasa-arvo miellettiin ensisijaisesti köyhien ja rikkaiden sekä naisten ja miesten väliseksi yhdenvertaisuudeksi. Etninen tasa-arvoisuus sen sijaan tuli esiin vain, kun keskustelussa käsiteltiin ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa, ja joissakin haastatteluisissa maahanmuuttajiin kohdistuvat asenteet eivät nousseet puheenaiheeksi lainkaan.

10 Tulosten luotettavuus

Koska kyseessä on haastattelututkimus, asetelmassa on useita tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa sisällön tulkintaan. Ensinnäkin omat odotukseni, arvostukseni ja uskomukseni voivat muokata sitä, miten aineistoa tulkitsen. Koska itse olen kasvanut länsimaisessa, yksilön oikeuksia korostavassa yhteiskunnassa, minun täytyi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kerään ja jäsenän aineistoa tasapuolisesti sekä kaikkien mukana olevien kulttuuripiirien osalta. Jo haastattelutilanteeseen valmistautuessani oli mietittävä mahdollisesti käytettäviä kysymyksenasetteluita siten, että oma puheeni ei ohjaa keskustelua mihinkään tiettyyn suuntaan. Mahdollisimman avoimilla kysymyksillä pyrin luomaan tilanteen, joissa vastaajan mielipiteet tulevat aidosti esiin.

Tuloksiin voi mahdollisesti vaikuttaa haastateltavien taipumus vastata kysymyksiin tavalla, jonka he ajattelevat olevan ”oikea” vastaus, mikä saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 2009: 35). Esimerkiksi kysyttäessä tulevaisuudensuunnitelmista, joku saattoi vastata tahtovansa työelämään vain, koska Suomessa naiset useimmiten käyvät töissä. Haastateltavat tytöt olivat kuitenkin minulle entuudestaan jo jonkin verran tuttuja hanketunneilta, joten tämä saattoi vähentää painetta vastata suomalaisten normien mukaisella tavalla. Lisäksi koin tärkeäksi painottaa haastateltaville keskustelujen luottamuksellisuutta ja sitä, että vaikka he antaisivat millaisia vastauksia, he eivätkä heidän perheensä joudu niistä vaikeuksiin, sillä opinnäytetyöprosessin missään vaiheessa ei tule ilmi haastateltavien henkilöllisyys.

Haastatteluiden toteuttaminen suomen kielellä saattoi osaltaan myös näkyä tutkimustuloksissa. Koska haastateltavien tyttöjen suomen kielen taso vaihteli, on mahdollista, etteivät kaikki tytöt sanoneet heikon kielitaidon vuoksi ääneen kaikkia ajatuksia, joita heille kulloiseenkin aiheeseen liittyen tuli mieleen. Toisaalta, koska tunsin tytöt jo kevään ajalta, minulla oli jo ennen haastatteluja käsitys kunkin tytön suomen kielen taidosta, joten pystyin miettimään kysymyksiä etukäteen mahdollisimman helposti ymmärrettäviksi. Haastattelujen keskustelu pysytteli pääasiassa arkisissa asioissa perheen ja vapaa-ajan ympärillä, joten itse haastattelu-teemoihin ei liittynyt esimerkiksi kovinkaan haastavaa sanastoa, mikä saattoi helpottaa tyttöjen vastaamista.

11 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessin kuluessa kasvatin omaa ammatillista osaamistani eri osa-alueilla. Opin suunnittelemaan omaa toimintaani ottaen huomioon opinnäytetyöni edistymiseen vaikuttavat muut ihmiset, kuten työelämän edustajat ja haastateltavat tytöt. Haastattelut olivat ehkä suurimpia yksittäisiä oppimiskokemuksia, sillä tytöt kertoivat minulle sangen avoimesti omasta elämästään, mikä edellytti myös minulta kykyä eläytyä spontaanisti heidän asemaansa. Haasteet nykyisessä elämäntilanteessa ja unelmat tulevaisuuden varalle ovat hyvin henkilökohtaisia asioita, joten haastateltavien aito kohtaaminen oli tärkeää, jotta heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan oli mahdollista ymmärtää.

Jälkiviisaasti ajateltuna minun olisi ehkä kannattanut etsiä vielä pari haastateltavaa lisää, jolloin tutkimusaineistoni olisi todennäköisesti rikastunut. Neljäkin haastattelua oli opinnäytetyötä ajatellen riittävä määrä, mutta olisi ollut mielenkiintoista kuulla esimerkiksi afrikkalaisesta tai eteläamerikkalaisesta kulttuurista kotoisin olevien ihmisten kokemuksia ja ajatuksia. Useampi haastattelu olisi tuonut opinnäytetyölleni myös lisää luotettavuutta, kun nyt tuloksena oli vain neljä yksittäistä tarinaa. Olisi mielenkiintoista joskus tutkia maahanmuuttajien kokemuksia ihmisoikeuksista laajalla otoksella, joka käsittäisi satoja haastatteluita. Tällöin saattaisi olla havaittavissa yhteyksiä eri kulttuuritaustojen ja ihmisoikeuskokemusten välillä.

Mahdollista olisi myös, että yhteyksiä ei tuloksista erottuisi. Tuloksia olisi kiinnostavaa verrata myös kantasuomalaisten ajatuksiin ja kokemuksiin ihmisoikeuksiin liittyen.

Analysoidessani ja tulkitessani tutkimusaineistoani minulle tuli mieleen muutamia muitakin ihmisoikeuksiin ja maahanmuuttajuuteen liittyviä aiheita, joita olisi mielenkiintoista tutkia. Ihmisoikeusajatuksia olisi kiinnostavaa verrata esimerkiksi eri-ikäisinä maahan saapuneiden kesken tai toisaalta maahanmuuttajien ja kantasuomalaisten välillä. Lisäksi mielestäni olisi mukava tutkia parinkymmenen vuoden kuluttua sitä, miten haastateltavien tyttöjen elämä on edennyt, mitä he nykyään ajattelevat ihmisoikeuksista, ovatko he päässeet toteuttamaan unelmiaan ja miten he itse nykyään huomioivat ihmisoikeuksien toteutumisen kasvattaessaan omia lapsiaan.

Opinnäytetyöni tuloksista on pääteltävissä, että ihmisoikeuksien toteutumiseksi on edelleen tehtävä lujasti töitä ympäri maailman. Haastatteluissa ilmitulleet koulunkäynnin turvaaminen ja asennekasvatustyö ovat varmasti avainasemassa ihmisoikeuksien edistämässä. Peruskoulutuksen takaaminen kaikille maailman lapsille on kunnianhimoinen tavoite, mutta ilman koulutusta ihmisoikeustilanne tuskin paranee merkittävästi, joten haastavuudestaan huolimatta koulutuksen takaaminen on ensiarvoisen tärkeää. Prosessi ei varmasti tule olemaan nopea, mutta yhdenkin koulun avaaminen ja opettajan palkkaaminen on askel kohti ihmisoikeuksien parempaa toteutumista.

Vähintään yhtä hidas prosessi kuin koulunkäynnin turvaaminen maailmanlaajuisesti on asenneilmapiirin muuttuminen kohti erilaisuutta kunnioittavaa yhteiskuntaa, jossa kaikkien ihmisten oikeudet toteutuvat tasa-arvoisesti. Yksi mahdollinen keino parantaa ihmisoikeuksien toteutumista voisi olla haastatteluista esiin nousut ajatus vanhempien ohjaamisesta lasten oikeuksiin liittyen. Esimerkiksi koulujen ja päiväkotien vanhempainillat ja muut keskustelut saattaisivat olla sopivia tilanteita ottaa luontevasti puheeksi vanhempien arvomaailma ja siitä nousevat kasvatusmetodit. Tällaisia tilanteita varten viranomaisia ja muita maahanmuuttajien kanssa työskenteleviä tahoja tulisi ohjeistaa, miten keskusteluissa voitaisiin tuoda esiin ihmisoikeudet ja niiden edistäminen lasten elämässä. Työntekijöiden kouluttautumisen avulla ihmisoikeuksista keskusteleminen voitaisiin hiljalleen vakiinnuttaa osaksi viranomaiskäytäntöjä.

Tutkimukseni tuloksista on pääteltävissä, että kaikki maahanmuuttajatytöt eivät koe ihmisoikeuksiensa toteutuvan elämänpiirissään. Oikeus elämään -hankkeelle kaavailtiin jatko-osaa, jolla voitaisiin jatkaa työtä ihmisoikeuksien parissa, ja tutkimustulosten mukaan ihmisoikeuksiin liittyvälle asennekasvatustyölle on tarvetta. Tulevaisuudessa olisi hyvä ottaa ihmisoikeuskeskusteluun mukaan myös maahanmuuttajavanhemmat, jotta heillä olisi valmiudet kasvattaa lapsensa ihmisoikeuksia kunnioittaen. Monessa kulttuurissa esimerkiksi fyysinen kurittaminen on yksi lastenkasvatusmetodeista. Vaikka vanhemmille kerrottaisiin, että Suomen lain mukaan lasten fyysinen kurittaminen on kielletty, he eivät välttämättä tiedä, millaisin keinoin fyysi-

nen kurittaminen olisi mahdollista korvata. Pelkän tiedonvälittäminen viranomaisilta maahanmuuttajille ei siis riitä, vaan tarvitaan keskustelua ja maahanmuuttajien oman äänen ja heidän ajatustensa kuulemista, jotta vanhemmat todellisuudessa voivat muuttaa käytäntöjään ihmisoikeuksia kunnioittaviksi.

Ihmisoikeustyötä tulisi ulottaa myös maahanmuuttajapoikiin, sillä he ovat tulevaisuuden perheissä isiä, ja monissa kulttuureissa heillä on lopullinen päätösvalta asioissa. Ei riitä, että maahanmuuttajatytöt tietävät olevansa oikeutettuja tasa-arvoiseen asemaan mieheensä nähden, mikäli pojat eivät ole asiasta samaa mieltä. Vastuun jakaminen perheessä miehen ja naisen välillä on hyödyllistä parisuhteen molemmille osapuolille, koska silloin naisella on enemmän päätösvaltaa itseään ja perhettään koskevissa asioissa, ja toisaalta miehen paine kantaa vastuu perheensä hyvinvoinnista pienentyy, kun myös nainen jakaa samat oikeudet ja velvollisuudet perhettään kohtaan.

Lähteet

About Global Dignity. Luettu 26.10.2011.
<http://www.globaldignity.org/view/about>

Alitolppa-Niitamo, A. 2003. Liminaalista jäsenyyteen. Teoksessa Harinen, P. (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 38. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 17-32.

Alitolppa-Niitamo, A. 2010. Perheen akkulturaatio ja sukupolvien valise suhteet. Teoksessa Martikainen, T. & Haikkola, L. (toim.) 2010. *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 106. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 45-64.

Amnesty International Report 2011. The State of World's Human Rights. Luettu 18.10.2011.
http://files.amnesty.org/air11/air_2011_full_en.pdf

Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2005. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki. Luettu 7.12.2011.
http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf

Bahmanpour, M. S. 2004. Onko ihmisoikeuksien uskonto ristiriidassa muiden uskontojen kanssa? Suom. J. Yli-Vakkuri. Teoksessa Kouros, K. & Villa, S. (toim.) 2004. *Ihmisoikeudet ja islam*. Helsinki: Like, 109-113.

Dahlgren, T. 2002. Itä- ja Kaakkois-Aasia ja ihmisoikeudet. Teoksessa Dahlgren, T. & Heikkilä-Horn, M-L. (toim.) 2002. *Tulevaisuus kuuluu Aasialle? Ihmisoikeudet ja ihmiskuva Itä- ja Kaakkois-Aasiassa*. Helsinki: Like, 156-197.

Frisk, O. & Tulkki, H. 2005. *Kulttuuriavain*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Turun kriisikeskus, Nuorten kriisityö -hanke, Suomen mielenterveysseura. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Haavikko, A. & Bremer, L. 2009. Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveyshöön yli kulttuurirajojen. Suomen mielenterveysseura. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Hakkarainen, M. 2002. Yksilö ja yhteiskunta kungfutselaisessa kulttuuripiirissä. Teoksessa Dahlgren, T. & Heikkilä-Horn, M-L. (toim.) 2002. *Tulevaisuus kuuluu Aasialle? Ihmisoikeudet ja ihmiskuva Itä- ja Kaakkois-Aasiassa*. Helsinki: Like, 104-137.

Hallenberg, H. 1998. Miten elää muslimina. Teoksessa Palva, H. & Perho, I. (toim.) 1998. *Islamin kulttuuri*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 12-77.

Heikkilä-Horn, M-L. 2002. Kaakkois-Aasian etniset ja uskonnolliset vähemmistöt. Teoksessa Dahlgren, T. & Heikkilä-Horn, M-L. (toim.) 2002. *Tulevaisuus kuuluu Aasialle? Ihmisoikeudet ja ihmiskuva Itä- ja Kaakkois-Aasiassa*. Helsinki: Like, 86-95.

Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2010. Tikkanen, T. (toim.) Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja. 2010:30. Luettu 16.11.2011.
http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/10_09_22_Tilastoja_30_Tikkanen.pdf

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Lisäp. 2001. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Huntington, S. 2003. Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys. Suom. K. Pietiläinen. Helsinki: Terra Cognita Oy.

Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A. 2005. Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja yli-rajaisia suhteita. Teoksessa Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hämeen-Anttila, J. 2004. Mitä islam on? Teoksessa Kouros, K. & Villa, S. (toim.) 2004. Ihmisoi-keudet ja islam. Helsinki: Like, 48-57.

Joku raja! Luettu 10.11.2011.
<http://www.amnesty.fi/kampanjat/joku-rajaja>

Järvinen, R. 2004. Ammatillisen maahanmuuttotyön kulttuuri. Akateeminen väitöskirja. Tam- pere: Tampere University Press.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväsky- län yliopistopaino.

Kehitysmaat A-Z. Luettu 17.10.2011.
<http://global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32367&contentlan=1&culture=fi-FI>

Kitke! ehkäisee kunniaväkivaltaa. Luettu 10.11.2011.
<http://www.ihmisoikeusliitto.fi/index.php/toiminta/kitke>

Korhonen, E. & Lipsanen, L. (toim.) 2008. Kulttuurintuntemus kehityksen avaimena. Kulttuu- rit, tasa-arvo ja ihmisoi-keudet. Tiivistelmä YK:n väestörahas- ton vuosiraportista State of the World Population 2008. Helsinki: Väestöliitto.

Kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisy. Luettu 10.11.2011.
<http://uudenmaanpiiri.mll.fi/toiminta/kunniaan-liittyvan-vakivallan-eh/>

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveystalalla. 8., uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 7 ja 11 §:n muuttamisesta 29.5.2009/369.

Lampelto, R. 2010. Pääkaupunkiseudun kotouttamistyön kehittämishanke. Teoksessa Lampel- to, R., Taimi, E. & Hyytinen, R. 2010. Tietoa, taitoa ja luottamuksen rakentamista. Pääkau- punkiseudun kotouttamistyön kehittämishankkeen loppuraportti. Socca työpapereita 2010: 2, 11-27.

Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. (toim.) 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.

Maahanmuutto. Luettu 24.10.2011.
<http://www.e-mielenterveys.fi/vaikeat-elimantilanteet/maahanmuutto/>

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: International Methelp Ky.

Mikkeli, H. 1994. Euroopan idea. Eurooppa-aatteen ja eurooppalaisuuden pitkä historia. Hel- sinki: Suomen historiallinen seura.

Mitä ihmisoi-keudet ovat? Luettu 28.2.2011.

<http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=42533>

Mitä UN Women tekee? Luettu 16.11.2011.
<http://www.unwomen.fi/mita-un-women-tekee>

Muutoksen sukupolvi. Kriiseistä ja konflikteista uuteen alkuun. 2010. Tiivistelmä YK:n väestörahas-
 rahaston vuosiraportista 2010. Luettu 17.10.2011.
[http://vaestoliitto-fi-
 bin.directo.fi/@Bin/2be6afaa6d11c92b76ce014cc83f771c/1318842189/application/pdf/82210
 6/UNFPA2010WEB.pdf](http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/2be6afaa6d11c92b76ce014cc83f771c/1318842189/application/pdf/822106/UNFPA2010WEB.pdf)

Mäkelä, N. & Puhakainen-Mattila, R. 2008. Friidu: Tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet. Helsinki:
 Suomen YK-liitto.

Nieminen, L. 2006. Lapsuudesta vanhuuteen. Perus- ja ihmisoikeuksien merkitys eri ikävai-
 heissa. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Palva, H. 2004. Islamilaiset ihmisoikeusjulistukset. Teoksessa Kouros, K. & Villa, S. (toim.)
 2004. Ihmisoikeudet ja islam. Helsinki: Like, 114-128.

Pentikäinen, M. 2002. Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeudet. Teoksessa Nurmi, R. &
 Helander, R. 2002. Väkivalta ei tunne kulttuurisia rajoja. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministe-
 riö & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES, 16-24.

Rauhala, L. 2005. Ihminen kulttuurissa - kulttuuri ihmisessä. Helsinki: Yliopistopaino.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV.
 Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja
 2009. PDF-dokumentti. Luettu 3.4.2011.
http://www.fsd.uta.fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Salmenkangas, M. 2006. Uhkana kunnia. Välineitä viranomaisille kunniaväkivaltaan puuttumi-
 seksi. Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piiri. Luettu 7.3.2011.
<http://www.ahaa-avaimia.fi/neliapila/attach/kunniav.pdf>

Salonen, A. & Salmenkangas, M. 2010. Toisen polven arkeen tutustumassa. Teoksessa Lampel-
 to, R. Taimi, E. & Hyytinen, R. 2010. Tietoa, taitoa ja luottamuksen rakentamista. Pääkau-
 punkiseudun kotouttamistyön kehittämishankkeen loppuraportti. Socca työpapereita 2010:2,
 57-62.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Suomen virallinen tilasto: Väestörakenne [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Luettu
 6.10.2011.
http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/2010/vaerak_2010_2011-03-18_tie_001_fi.html

Syrjinnän kiellon taustaa. Luettu 17.10.2011.
<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=syrjinnan-kiellon-taustaa>

Toimintaa Korso–Koivukylässä. Luettu 13.12.2011.
<http://www.vantaa.fi/fi/maahanmuuttajille/prime102/prime101/prime101/prime101.aspx>

Universal Declaration of Human Rights. Luettu 28.2.2011.
<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Introduction.aspx>

Yhdenvertaisuuslaki. 20.1.2004/21.

YK:n kaikkinaisen naisiin kohdistuvan syrjinnän kieltävä sopimus. Luettu 7.3.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1986/19860068>

YK:n suostumusta avioliittoon, vähimmäisavioikää ja avioliittojen kirjaamista koskeva yleissopimus. Luettu 4.10.2011.

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1964/19640050/19640050_2

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus. Luettu 1.3.2011.

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. Luettu 3.4.2011.

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

Yksityis- ja perhe-elämän suoja. Luettu 17.10.2011.

<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=oikeus-yksityis-ja-perhe-elaman-suojaan>

Liitteet

Liite 1 Haastattelurunko

Taustatiedot

- ikä, syntymämaa
- perhe

Ajatuksia ihmisoikeuksista

- miten tytöt määrittelevät ihmisoikeudet?
- ihmisoikeuksien merkitys tai merkityksettömyys
- näkyminen omassa elämässä (esim. perheen sisällä, koulutuksessa)

Tasa-arvo

- mitä tarkoittaa käytännössä?
- merkitys tai merkityksettömyys
- näkyminen omassa elämässä (esim. perheen sisällä, ystävien kesken)

Tulevaisuuden suunnitelmat

- koulutus
- työelämä
- perhe
- miten näissä toteutuvat ihmisoikeudet?

Vapaa-ajan vietto

- missä, kenen kanssa ja mitä tehden viettävät vapaa-aikaa?
- miten ihmisoikeudet toteutuvat vapaa-ajalla?

Liite 2 Kirje vanhemmille

Hyvät 9.luokkalaisen vanhemmat,

17.5.2011

olen sosionomi-opiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäyte-työtä 15 - 20-vuotiaiden maahanmuuttajatyttöjen ajatuksista ihmisten pe-rusoikeuksista sekä niiden näkymisestä heidän tulevaisuudensuunnitelmissaan.

Haastattelun tutkimusta varten xxx koulussa opiskelevia tyttöjä ja haluaisin tiedustella, saanko haastatella teidän tytärtänne. Haastattelussa tulen kysy-mään tyttöjen tulevaisuudensuunnitelmia sekä ajatuksia suvaitsevaisuudesta ja tasa-arvosta. Haastattelut ovat täysin luottamuksellisia, eivätkä haastatel-tavien tyttöjen henkilöllisyys tai muut tiedot tule ilmi missään tutkimuksen vaiheessa.

Olkaa hyvä ja rastittakaa oikea vaihtoehto.

Annan luvan haastatella tytärtäni tutkimusta varten.

En anna lupaa haastatella tytärtäni tutkimusta varten.

Vanhemman allekirjoitus

Kiitos yhteistyöstä!

Henna Telimaa
Puhelinnumero
Sähköposti

Liite 3 Teemoittelusta muodostuneet luokat

Teema 1: Perheen kulttuuri

Perheen rakenne

isä kotimaassa
äiti x4
siskoja x3
veli x2
isäpuoli x2
molemmat vanhemmat Suomessa ja avioliitossa

Yhteinen aika

vietetään aikaa yhdessä x4
kesällä kotimaahan
paljon aikaa perheen parissa
matkustelu kotimaahan

Tasa-arvon toteutuminen omassa elämässä

perheessä tasa-arvoista
sisarusten välillä tasa-arvo
veljillä enemmän oikeuksia
tytön toteltava

Vanhempien neuvot

äiti neuvoo
yritä parhaasi
kannustaa kävelyllä

Vanhempien päätösvalta

vanhemmat päättävät
kunnioitus vanhempia kohtaan
päätökset hyväksyttävä

Rajat

ei yötä pois ilman lupaa
kotiintuloaika x 2
kotiin tullaan sovitusti
ilmoitus, kun myöhään ulkona
neuvoteltavissa

Teema 2: Vapaa-aika

Kotityöt

ruoanlaitto x2
siivous

Vapaa-aika kotona

läksyt
kirjat
tietokone
aina kotona

Vapaa-aika kodin ulkopuolella

pieni työ x2
kaverit x3
temppele
harrastus x2
poikakaveri

Teema 3: Tulevaisuuden suunnitelmat

Koulutus

lukioon x3
kaksoistutkinto
ammattikoulu
ammattikorkeakoulu
ehkä ammattikorkeakoulu x 2
ammattikorkeakoulu tai yliopisto
halu opiskella

Ammatinvalinta

puutarha-ala
terveysala
terveydenhoitajaksi
matkailuala
merkonomi
useita vaihtoehtoja x2
ei vielä ihan varma

Ajatuksia lapsista

2-3 lasta x2
ei lapsia
ei vielä lapsia
ensin koulu

Ajatuksia avioliitosta

ei ajatuksissa
10 vuoden kuluttua
ei vielä naimisiin
ensin oma elämä kuntoon
ei vanhempien ehdottaman pojan kanssa
ongelmallinen asia
ehkä ensi vuonna
avioliitossa kaikki loppuu
rajoittaa vapautta

Tulevaisuus 20 vuoden kuluttua

työn ja perheen yhdistäminen x 4
terveys

työssäkäynti
lomailu
matkustelu
Työssä tärkeää

viihtyminen
oman alan työ
työkaverit
esimies

Asuminen

omakotitalo
puutarha
puutarhan hoito
maaseudulla x2
Suomessa x4
kaupungissa

Teema 4: Vanhempien odotukset

Vanhempien toiveet koulutuksesta ja työstä

lääkäri
tähtäävät korkeammalle kuin tyttö itse
matkailuala yhteinen päätös
tyytyväisiä valintaan
koulu ja työ eivät tärkeitä

Vanhempien ajatukset avioliitosta

vanhemmat päättävät naimisiinmenosta
vanhemmat päättävät puolison
10 vuoden kuluttua
ei vielä
mielipide on tärkeä
vanhemmilla ei valtaa estää avioliittoa
tahtovat naittaa sukulaispojalle
riita tyttären kanssa
järjestetyt häät

Teema 5: Ajatuksia ihmisoikeuksista

Tärkeitä oikeuksia

mielipiteenvapaus
sananvapaus x2
oikeus koulutukseen x2
uskonnonvapaus
oikeus valita puolionsa
lapsen oikeudet

Oikeuksien toteutuminen

oikeus koulutukseen toteutuu x3
oppivelvollisuus hyvä asia
oikeus työhön toteutuu x3

pitää käydä töissä
velvollisuus yhteiskunnalle
oikeus perustaa perhe toteutuu x3
sananvapaus toteutuu
ei saa valita itse puolisoaan
ei ole oikeuksia
vaikeaa huolehtia oikeuksistaan

Oikeuksien merkitys

ilman oikeuksia ihmiset tekisivät pahaa toisilleen
pakkoavioliitot aiheuttavat itsemurhia
ainoa elämä ei tuhlettavaksi
jokainen eläköön omaa elämäänsä
YK tärkeä
mahdollistavat demokratian

Parannettavaa

kaikki eivät tiedä oikeuksistaan
jotkut eivät tiedä oikeuksistaan
Afrikassa ei tiedetä
kotimaassa asiat huonommin
vanhemmille neuvoa lasten kasvatukseen

Kulttuurin suhde oikeuksiin

uskonto rajoittaa oikeuksia
kulttuuri rajoittaa oikeuksia
uskonto ei rajoita

Teema 6: Ajatuksia tasa-arvosta

Ulottuvuudet

köyhät ja rikkaat
miehet ja naiset x3
palkkatasa-arvo
kaikilla saman verran oikeuksia

Tasa-arvon tärkeys

tärkeää x2
tasa-arvosta ei puhuta liikaa
hyvä asia

Keitä tasa-arvo koskee?

koskee kaikkia
pitäisi koskea kaikkia
ei aina toteudu
pitäisi olla kaikilla

Oikeudet ja tasa-arvo Suomessa

asiat hyvin
kaikki tietävät
roturasismi

tasa-arvo toteutuu
maahanmuuttajien työolosuhteet joskus huonot
maahanmuuttajilla hyvät edellytykset
asenteet ongelmana
suomalaisilla asiat hyvin